

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Національний університет фізичного виховання і спорту України

ОЛЬХОВИЙ ОЛЕГ МИХАЙЛОВИЧ

УДК 796.233.22 (043.3)

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СИСТЕМИ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ
КУРСАНТІВ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора
наук з фізичного виховання і спорту

Київ – 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Харківському університеті Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, Міністерство оборони України.

Науковий консультант

доктор наук з фізичного виховання і спорту,
професор **Круцевич Тетяна Юріївна**,
Національний університет фізичного виховання і спорту України,
завідувач кафедри теорії та методики фізичного виховання

Офіційні опоненти:

доктор наук з фізичного виховання і спорту,
професор **Москаленко Наталія Василівна**,
Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту,
проректор з наукової діяльності

доктор педагогічних наук,
доцент **Клопов Роман Вікторович**,
Запорізький національний університет,
завідувач кафедри спортивних ігор

доктор наук з фізичного виховання і спорту,
доцент **Пилипей Леонід Петрович**,
Державна академія банківської справи Національного банку України,
завідувач кафедри фізичного виховання

Захист відбудеться 29 травня 2013 року о 12.30 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.829.02 Національного університету фізичного виховання і спорту України (03680, м. Київ-150, вул. Фізкультури, 1).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету фізичного виховання і спорту України (03680, м. Київ-150, вул. Фізкультури, 1).

Автореферат розісланий 26 квітня 2013 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г. В. Коробейніков

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Загальним для службових обов'язків командирів усіх ступенів є керівництво, організація та систематичне проведення заходів бойової підготовки, одним з основних предметів якої є фізична підготовка. Відповідальність, обов'язки і права посадових осіб, задіяних в управлінських аспектах службової діяльності та взаємопов'язаних статутною ієрархією та субординацією, певною мірою поширюється на складові управління фізичною підготовкою. Тому головним завданням системи навчання та підготовки майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ) є вдосконалення теоретичних знань, організаційно-управлінських здібностей та методичної майстерності курсантів з урахуванням фахового призначення (О. Аксьонова, 1998; А. Борисов, 2007; С. Кубіцький, 2001; В. Дев'ятов, Б. Кашеваров, В. Миронов, 1996; С. Морозов, 2001).

Розвиток цього питання в аспекті професійно-прикладного вирішення завдань формування організаційно-управлінських умінь і командно-методичних навичок набув продовження в роботах вітчизняних та зарубіжних авторів (М. Варій, 1996; О. Виноград, 2001; Ю. Волненко, 2008; Г. Гапончук, 1996; В. Миронов, 1990; Ю. Онуфрей, Е. Тоньшин, 1992), які розробили досить чітку систему підготовки командирів різних рівнів до відповідної діяльності, в тому числі до виконання професійних обов'язків з фізичного вдосконалення військовослужбовців (О. Барабанщиков, 1995; Л. Вейднер-Дубровін, 2001; М. Дьяченко, 1989; В. Паєвський, 2009; В. Федоров, 2001).

Проте сформований на сьогоднішній день рівень професійної готовності курсантів ВВНЗ до управління (керівництво, організація та проведення) фізичною підготовкою в підпорядкованих підрозділах є недостатнім (Ю. Бородин, М. Пічугін, В. Романчук, 2008; О. Боярчук, 2010; В. Кирпенко, В. Кондратюк, О. Піддубний, 2012). Аналіз навчальних програм дисципліни "Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка і спорт", організації та проведення навчальних занять з курсантами виявив невідповідність між вимогами до професійної діяльності офіцерів та наявним рівнем їхньої готовності до керівництва, організації та проведення фізичної підготовки у підпорядкованих підрозділах (Є. Ігнашин, 2007; В. Паєвський, 2009; С. Романчук, 2011; А. Фернандеш, 2011).

У процесі вивчення теоретичних аспектів організації системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ ми спиралися на концептуальні ідеї науковців П. Анохіна, 1980, Н. Блауберга, 1978, Т. Круцевич, 2008, В. Маслова, 1998, К. Ушинського, 1983 та ін. Невід'ємною складовою дослідження став аналіз праць, пов'язаних з питаннями професійної підготовки фахівців у вищій школі (Л. Вейднер-Дубровін, 2001; Р. Клопов, 2010; С. Крайов, 2010; Л. Пилипей, 2012; А. Попов, 2009), педагогічних аспектів навчального процесу у вищому навчальному закладі, а також загальних підходів до проблеми формування у людини готовності до свідомої ефективної професійної діяльності (В. Воловник, 2002; А. Галімов, 2003; Н. Москаленко, 2012; Н. Тализіна, 1986 та ін.).

Вивчення праць науковців з питань аналізу організації, професійної спрямованості навчального процесу, вдосконалення спеціальної направленості фізичної підготовки майбутніх офіцерів у ВВНЗ за видами Збройних Сил (В. Балашов, 1996; Ю. Бородин, 2008; Маракушин, 2006; В. Паєвський, 2008;

С. Романчук, 2012), розвитку професійної мотивації, культури педагогічного спілкування та мислення курсантів (Е. Коротков, 1988; В. Миронов, 1996; А. Попов, 2009; В. Романчук, 2007), пізнавальної діяльності та самостійності курсантів під час опанування окремих дисциплін (І. Біжан, 2001; Ю. Бородін, 2002; В. Дудченко, 1995; Ж. Холодов, 2010) дозволяє констатувати відсутність єдиної концепції професійно спрямованої фізичної підготовки курсантів ВВНЗ різного профілю.

Аналіз праць зазначених вище науковців надав підстави визнати загальну дослідженість окремих аспектів проблеми професійного навчання майбутніх офіцерів з переважною спрямованістю на визначення спеціальних і психофізичних якостей та засобів їхнього розвитку у курсантів відповідно до видів збройних сил. Проте теорія, методика і практика такого навчання не були предметом системного дослідження професійно спрямованої системи фізичної підготовки ВВНЗ для забезпечення максимальної готовності курсантів до управління діями підрозділів, у тому числі з питань фізичної підготовки відповідно до їхніх статутних обов'язків.

Урахування комплексу інтегрованих якостей особистості та властивостей, які визначають ефективність діяльності людини (Д. Іщенко, 2002; О. Камаєв, 2011; В. Красота, 2007; П. Сікорський, 1998; Ю. Юрчук, 2000), питань керівництва, організації і проведення фізичної підготовки офіцерською ланкою Збройних Сил України, відображених у законі України "Про фізичну культуру і спорт" (№ 3809-12 від 24.12.1993 року) зі змінами та доповненнями станом на 04.04.2013 року, законі України "Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України" (№ 549-XIV від 24.03.1999 року), законі України "Про Стрйовий статут Збройних Сил України" (№ 548-XIV від 24.03.1999 року), наказі Міністра оборони України № 685 від 30.12.2009 року "Про затвердження Настанови з фізичної підготовки у Збройних Силах України", забезпечило в дослідженні педагогічний аспект визначення необхідності готовності майбутніх офіцерів не тільки до виконання службових обов'язків з питань фізичної підготовки, а й до набуття більш широких знань, умінь і навичок, які мають фахово виконуватись ними для відповідності в повному обсязі очікуваній компетентній професійній діяльності офіцера на займаній посаді. Нами враховувалися також загальні підходи до формування та розвитку особистості, що розглянуті в наукових працях Н. Гонтаровської, Н. Москаленко, 2010, Н. Кулікової, 2005, В. Маріщука, 2000, М. Нещадима, 2002, О. Сафіна, 1997 та ін.

Актуальність проведення дослідження зумовлена нагальною необхідністю створення професійно спрямованої системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ з урахуванням специфіки військово-професійної діяльності та подоланням ряду протиріч, а саме:

- невідповідністю наявного рівня практичної готовності випускника до виконання завдань за професійним призначенням з керівництва й організації фізичної підготовки в підпорядкованому підрозділі вимогам освітньо-кваліфікаційних характеристик;
- невідповідністю наявних методик набуття курсантами методичних навичок практичному рівню готовності майбутніх офіцерів до здійснення управління фізичною підготовкою в подальшій військовій службі;

– відносної самостійності навчально-виховного процесу з фізичної підготовки стосовно інших складових професійної підготовки курсантів вищої військової школи.

Зв'язок роботи з науковими планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2011–2015 роки, теми "Вдосконалення програмно-нормативних засад фізичного виховання в навчальних закладах" (співвиконавець теми) з номером державної реєстрації 0111U001733, Річного плану наукової і науково-технічної діяльності Міністерства оборони України на 2006 рік, теми "Фізична підготовка офіцерів в умовах комплектування Збройних Сил України на контрактній основі" (співвиконавець теми) з номером державної реєстрації 0101U000519 (шифр "Професіонал – 2007"), планів науково-дослідних робіт Міністерства оборони України, Повітряних Сил Збройних Сил України в межах тем: "Розробка теоретико-методичних засад функціонування системи фізичної підготовки військовослужбовців Збройних Сил України" (керівник теми) з номером державної реєстрації 0101U000823 (шифр "НФП-2009"), "Теоретико-методичні засади функціонування системи фізичної підготовки військовослужбовців Повітряних Сил Збройних Сил України" (керівник теми) з номером державної реєстрації 0101U001112 (шифр "Керівництво-ФП"), "Організаційні аспекти функціонування системи фізичної підготовки військовослужбовців ЗС України у сучасних умовах" (керівник теми) з номером державної реєстрації 0101U001276 (шифр "Прогноз").

Роль автора полягала в науковому обґрунтуванні концепції, загальної методології та організації досліджень, здійсненні теоретичного аналізу, значного обсягу узагальнення практичної і статистичної складових наведених досліджень.

Мета дослідження – наукове обґрунтування підходів до формування організаційно-управлінської складової військово-професійної діяльності в системі фізичної підготовки курсантів ВВНЗ Збройних Сил України.

Відповідно до актуальності та мети були визначені **задачі дослідження**:

1. Ураховуючи теоретико-методичні підходи та наукові ідеї дослідників щодо організації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах, визначити сутність і зміст дефініції та концептуальних положень, що розкривають специфіку системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ.

2. Дослідити стан наявного процесу фізичної підготовки курсантів ВВНЗ, виявити основні недоліки, суперечності та чинники впливу на здійснення цієї підготовки.

3. Науково обґрунтувати концепцію та розробити модель професійно спрямованої системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ Збройних Сил України.

4. Розробити професійно спрямовану технологію набуття курсантами організаційно-управлінських умінь для якісного здійснення ними керівництва, організації та проведення фізичної підготовки в підрозділах військових частин.

5. Визначити показники та критерії інтегральної оцінки готовності курсантів до управління фізичною підготовкою в підпорядкованих підрозділах.

6. Експериментально перевірити ефективність професійно спрямованої системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ.

Об'єкт дослідження – система фізичної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів Збройних Сил України.

Предмет дослідження – теоретико-методичні засади професійно спрямованої системи фізичної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів Збройних Сил України.

Методологічною основою дослідження стали положення діалектики, системного, функціонального та діяльнісного підходів, теорії і методики фізичного виховання, теорії і практики фізичної підготовки військ. Це дозволило вивчати навчально-виховний процес фізичної підготовки курсантів ВВНЗ як цілісну функціональну систему, розглядаючи її в постійній зміні й розвитку, а також у тісній взаємодії з іншими навчальними дисциплінами, що регламентують бойову готовність підрозділів військових частин, виявляючи протиріччя й визначаючи напрямки її подальшого вдосконалення.

З метою вирішення визначених задач було використано **методи дослідження**:

- теоретичний аналіз, порівняння, систематизація та узагальнення матеріалів наукової, історичної, методичної літератури та керівних документів з питань військово-професійного навчання й фізичної підготовки вітчизняних і закордонних систем освіти – для визначення сутності та змісту дефініції, а також концептуальних положень, що розкривають специфіку системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ;

- моделювання – для вивчення властивостей та особливостей досліджуваного педагогічного феномена, виявлення механізмів і рис його функціонування, обґрунтованого формування: моделі професійно спрямованої системи фізичної підготовки майбутніх офіцерів ВВНЗ, моделі готовності офіцерів до управління фізичною підготовкою в підрозділах військових частин, структурної моделі інтегральної оцінки готовності майбутніх офіцерів до управління фізичною підготовкою у військових підрозділах;

- анкетування, експертне опитування та метод експертних оцінок – для з'ясування думки фахівців з фізичного виховання щодо якості функціонування системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ, визначення значущості її складових та шляхів удосконалення;

- педагогічний (констатуючий і формуючий) експеримент, педагогічне спостереження, контрольні іспити – для визначення стану та ефективності функціонування системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ, вивчення рівня готовності майбутніх офіцерів до управління фізичною підготовкою у підпорядкованих підрозділах;

- антропометричні та медико-біологічні методи дослідження – для визначення фізичного стану організму курсантів за результатами функціонування системи фізичної підготовки ВВНЗ;

- методи математичної статистики – для опрацювання отриманих даних і встановлення кількісних залежностей між явищами та процесами, що досліджувались.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у формуванні теоретико-методичних засад системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ та розширенні системи знань у досліджуваній області. За результатами проведеного дослідження:

вперше:

- науково обґрунтовано адаптовану до вимог організаційно-управлінських умінь офіцерів збройних сил концепцію професійно спрямованої системи фізичної підготовки курсантів, ступінь наукової новизни якої полягає у практичній готовності випускників ВВНЗ до управління фізичною підготовкою в службовій діяльності;

- теоретично обґрунтовано та розроблено модель професійно спрямованої системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ Збройних Сил України, яку структуризовано на орієнтовний, функціонально-змістовий та результативний компоненти зі включенням принципово нової організаційно-управлінської складової;

- розроблено професійно спрямовану технологію набуття курсантами організаційно-управлінських умінь для якісного здійснення ними управління фізичною підготовкою, новизна якої визначається системністю та поетапністю використання у навчально-виховному процесі військово-професійної гри та методу практичної вправи як дієвих засобів підготовки майбутніх офіцерів до керівництва, організації та проведення фізичної підготовки в підпорядкованих підрозділах;

- визначено показники та критерії інтегральної оцінки готовності курсантів до управління фізичною підготовкою в підпорядкованих підрозділах, ступінь новизни якої полягає в обґрунтованому визначенні вагових коефіцієнтів її показників і доповненні організаційним показником;

удосконалено:

- системну та базову складові соціально-особистісних компетенцій і службово-бойових функції узагальненої освітньо-кваліфікаційної характеристики випускника ВВНЗ уведенням *вперше* понятійного терміну "готовність до управління фізичною підготовкою";

- чинну систему фізичної підготовки курсантів використанням професійно спрямованої концепції її функціонування, що підтверджується результатами експериментальної перевірки в умовах вищого військового навчального закладу та практичною поетапною організацією в навчально-виховному процесі з фізичної підготовки семи ВВНЗ України;

набули подальшого розвитку:

- історичний досвід теоретико-методологічних передумов функціонування системи підготовки офіцерських кадрів для здійснення керівництва, організації та проведення фізичної підготовки в процесі службової діяльності;

- зміст і організація методичної підготовки курсантів до військово-професійної діяльності за фаховим призначенням у межах системи фізичної підготовки ВВНЗ.

Практичне значення одержаних результатів дослідження визначається: безпосереднім їх використанням у службовій діяльності майбутніх офіцерів Збройних Сил України; реалізацією у навчально-виховному процесі ВВНЗ України професійно спрямованої системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ; використанням інтегральної оцінки готовності курсантів до управління фізичною підготовкою в підпорядкованих підрозділах. Це дозволяє надати спеціалістам з

фізичного виховання необхідну інформацію про подальші напрями удосконалення діючої системи фізичної підготовки Збройних Сил України.

За результатами проведеного дослідження визначено концептуальні засади, теоретичні та практичні положення Настанови з фізичної підготовки в Збройних Силах України (наказ Міністра оборони України № 685 від 30.12.2009 року); рекомендації дослідження використовуються у процесі проведення лекційних, семінарських, групових та практичних занять.

Розроблене автором навчально-методичне забезпечення процесу поетапної підготовки курсантів за курсами навчання набули широкого впровадження в загальній системі організації навчального процесу курсантів вищої військової школи, в яку введено навчальну програму дисципліни "Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка і спорт", внесено зміни до змісту і технології викладання, доповнено педагогічними елементами інші загальновійськові та професійно орієнтовані дисципліни. Результати дисертаційного дослідження впроваджено у практику функціонування системи фізичної підготовки Військової академії, Харківського університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, Академії Військово-Морських Сил імені П.С. Нахімова, Академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, Житомирського військового інституту ім. С.П. Корольова Національного авіаційного університету, Факультету військової підготовки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Факультету військової підготовки Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут", про що свідчать акти впровадження.

Особистий внесок здобувача в опублікованих зі співавторами (Академія Військово-Морських Сил імені П.С. Нахімова, Національний університет фізичного виховання і спорту України, Харківська державна академія фізичної культури) наукових працях полягає у: визначенні концептуальних засад управління фізичною підготовкою; науковому обґрунтуванні та розробці адаптованої до подальшої професійної діяльності моделі професійно спрямованої системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ; професійній спрямованості і цілеспрямованому використанні вибіркового засобів спеціальної фізичної підготовки в навчально-виховному процесі курсантів ВВНЗ.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та експериментальні результати дисертаційної роботи були оприлюднені на: VIII міжнародній науковій конференції "Физическая культура, спорт и здоровье" (Харків, 2006); III–VIII наукових конференціях Харківського університету Повітряних Сил ім. Івана Кожедуба "Новітні технології – для захисту повітряного простору" (Харків, 2007–2012); XI всеукраїнській науковій конференції "Молода спортивна наука України" (Львів, 2007); Десятій науково-технічній конференції Державного науково-випробувального центру (Феодосія, 2010); Всеармійській науково-методичній конференції Національного університету оборони України "Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки військовослужбовців" (Київ, 2011); VI–VII Міжнародних наукових конференціях Белгородського державного технічного університету ім. В.Г. Шухова "Физическое воспитание и спорт в высших учебных заведениях" (Росія, Белгород, 2011–2012), V Міжнародній науковій

конференції Національного університету фізичного виховання і спорту України "Молодь та олімпійський рух" (Київ, 2012), VII Міжнародній науково-практичній конференції "Основні напрямки розвитку фізичної культури, спорту та фізичної реабілітації" Дніпропетровського державного інституту фізичної культури і спорту (Дніпропетровськ, 2012), V міжнародній науковій конференції "Актуальні проблеми сучасної біомеханіки фізичного виховання та спорту" (Чернігів, 2012), X міжнародній науковій конференції "Физическая культура, спорт и здоровье" (Харків, 2012 року); II Всеукраїнській науково-практичній конференції Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" "Здоров'я нації і вдосконалення фізкультурно-спортивної освіти в Україні" (Харків, 2012); Дванадцятій науково-технічній конференції Державного науково-випробувального центру (Феодосія, 2012); VI Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю "Формування здорового способу життя студентської і учнівської молоді засобами освіти" (Кам'янець-Подільський, 2012); Міжвідомчій науково-методичній конференції "Фізична підготовка військовослужбовців в умовах реформування Збройних Сил України: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку" (Київ, 2012).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 45 наукових та науково-методичних праць, серед яких 1 монографія (17,18 авторських аркуша), 1 навчальний посібник, 21 стаття у наукових фахових виданнях України, з яких 10 – одноосібні, 3 навчально-методичні посібники, 1 збірка методичних рекомендацій, 15 тез доповідей, 4 доповіді у збірниках наукових праць матеріалів наукових конференцій.

Структура й обсяг роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, семи розділів, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел, десяти додатків та містить 19 таблиць і 13 рисунків. Повний обсяг дисертації – 482 сторінки, загальний обсяг – 365 сторінок. У роботі проаналізовано 549 джерел, серед яких 61 праця зарубіжних авторів.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено мету і задачі дослідження; розкрито наукову новизну, практичне значення отриманих результатів, особистий внесок здобувача; описано сферу апробації результатів досліджень і кількість публікацій.

У **першому розділі** "Організаційно-методичні засади фізичної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів вітчизняних і закордонних освітніх систем" наведено ретроспективний аналіз науково-літературних і документальних джерел XIX–XXI сторіч, теоретичний аналіз історичного досвіду створення систем підготовки офіцерських кадрів для їхньої подальшої служби в якості керівників, викладачів, вчителів, інструкторів і "моніторів" гімнастики та фехтування для військ, армій, військових навчальних закладів, кадетських корпусів Швеції, Франції, Німеччини та Росії.

Проведений аналіз закордонних і вітчизняних наукових та документальних джерел показав, що загалом підготовка офіцерів до професійної діяльності у

військових навчальних закладах інших країн відзначається вираженою спрямованістю навчального процесу на управлінську складову професійної діяльності та керівництво особовим складом. Це вказує на суттєву недоопрацьованість такої складової та необхідність розв'язання цієї проблеми у системі фізичної підготовки вітчизняних вищих військових навчальних закладів.

Викладені теоретико-методологічні передумови визначили нагальну необхідність удосконалення наявної системи підготовки офіцерських кадрів для здійснення ними управління фізичною підготовкою та створення ефективної, планомірної, багатоступеневої системи підготовки фахівців фізичного виховання для потреб військового відомства та силових структур.

У другому розділі "**Методи та організація досліджень**" висвітлено комплекс відповідних задач методів, дані про досліджуваній контингент і поетапний порядок організації проведених досліджень.

Загальна методика дослідження передбачала його проведення на основі концепції безперервної і цілісної професійної підготовки офіцерських кадрів у ВВНЗ з урахуванням положень Конституції України, законів України, керівних і директивних документів Збройних Сил України.

Для вирішення задач дослідження було використано взаємопов'язані методи, серед яких: теоретичний аналіз, порівняння, систематизація й узагальнення матеріалів наукової, історичної, методичної літератури та керівних документів; моделювання; анкетування (за методом Дельфі), експертне опитування, експертна оцінка (в основу якої покладено принципи парних порівнянь міри переваги однієї складової над іншою за методом теорії ієрархічних систем Т.Л. Сааті); антропометричні й медико-біологічні методи дослідження (за коефіцієнтом О.А. Пирогової та рівнянням множинної регресії Р.М. Баєвського); констатуючий і формуючий педагогічні експерименти; методи математичної обробки отриманих результатів.

У дослідженнях взяли участь офіцери та курсанти ВВНЗ та військових частин Повітряних Сил Збройних Сил України (вибіркова сукупність (n=798), експериментальна група (ЕГ – n=30), контрольна група (КГ – n=31), експерти (n=43) – усього 902 особи.

Складний інтегративний характер чинної системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ зумовив визначення концепції дослідження, що потребувало наукового обґрунтування на теоретичному, методологічному і практичному щаблях. На основі цього для створення професійно спрямованої системи підготовки курсантів до виконання службових завдань управління фізичною підготовкою в процесі подальшої військово-професійної діяльності було визначено найбільш важливі питання дослідження:

1. Системне визначення концепції, об'єкта та предмета дослідження.
2. Використання отриманих результатів теоретико-методологічних, педагогічних, експериментальних досліджень для створення моделі системи підготовки курсантів до виконання службових питань з управління фізичною підготовкою.
3. Аналіз, вибір і конструювання технології набуття курсантами організаційно-управлінських умінь для здійснення управління фізичною підготовкою.

4. Організація апробації експериментальної програми та професійно спрямованої технології набуття курсантами організаційно-управлінських умінь в рамках системи фізичної підготовки ВВНЗ.

У період з листопада 2005 року до травня 2006 року проводився перший етап дослідження. За результатами експертного анкетування, опитування й експертної оцінки стану готовності випускників ВВНЗ до управління фізичною підготовкою в підрозділах військових частин було визначено проблемне поле, тематику, вибір об'єкта, розроблено концепцію моделі професійно-спрямованої системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ.

Другий етап було проведено в період з травня 2006 року до грудня 2009 року. Упродовж етапу на базі генеральної було сформовано вибірккову сукупність зі складу випускників усіх спеціальностей та спеціалізацій 2006 – 2008 років випуску вищого військового навчального закладу.

З метою визначення якості процесу підготовки й рівня готовності курсантів до виконання службових завдань керівництва, організації та проведення фізичної підготовки в підрозділах військових частин у діючому навчально-виховному процесі ВВНЗ під час другого етапу було здійснено дослідження у вигляді констатуючого експерименту. Порівняльний аналіз результатів першої та другої частин констатуючого експерименту забезпечив визначення якості процесу підготовки курсантів у ВВНЗ до здійснення управління фізичною підготовкою в подальшій професійній діяльності.

Третій етап дослідження передбачав проведення в період з вересня 2006 року до червня 2011 року формуючого педагогічного експерименту, сутність якого полягала у визначенні ефективності професійно спрямованої системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ, дієвості технології набуття курсантами організаційно-управлінських умінь для якісного здійснення управління фізичною підготовкою, а також у зборі та аналізі отриманих результатів.

На четвертому етапі дослідження (червень 2011 року – жовтень 2012 року) було здійснено аналіз, узагальнення та систематизацію отриманих експериментальних даних, розроблено практичні рекомендації, зроблено висновки, впроваджено основні результати дослідження та завершено підготовку тексту дисертації.

У третьому розділі "Фізична підготовка як основний компонент військового навчання і виховання військовослужбовців Збройних Сил України" викладено зміст, особливості організації системи фізичної підготовки Збройних Сил України та аналіз результатів функціонування системи фізичної підготовки ВВНЗ.

Урахування організаційних компонентів управління бойовою підготовкою, які визначають упорядкованість ієрархічної побудови та узгодженість виконання посадовими особами службових обов'язків з питань керівництва, організації та проведення фізичної підготовки, підтвердило, що саме рівень теоретичних знань, організаційно-управлінських умінь і методичних навичок офіцерської ланки (від командира взводу до командира підрозділу) в сучасному періоді реформування Збройних Сил України вагомо визначають якість функціонування системи фізичної підготовки.

За результатами проведеного аналізу встановлено, що чинна концепція фізичної підготовки курсантів ВВНЗ спрямована на розвиток і вдосконалення загальної та

спеціальної фізичної підготовленості курсантів без суттєвого врахування в навчально-виховному процесі організаційно-управлінської складової їхньої практичної військово-професійної діяльності, що ініціювало дослідження цього аспекту.

Визначення якості функціонування діючого навчально-виховного процесу підготовки курсантів до виконання службових обов'язків з керівництва, організації та проведення фізичної підготовки в підрозділах військових частин було проведено у вигляді двохетапного констатуючого експерименту (табл. 1) за когнітивним (теоретична підготовленість), діяльнісним (методична підготовленість) та практичним (фізична підготовленість) показниками готовності випускників ВВНЗ до управління фізичною підготовкою.

До експерименту було залучено 798 випускників ВВНЗ 2006–2008 років випуску. Першу частину констатуючого експерименту (n=523) було проведено під час державного екзамену з навчальної дисципліни "Фізичне виховання, підготовка і спорт" у червні 2006 року. У 2007–2008 роках за результатами відгуків з військових частин, куди направлялись молоді офіцери після випуску з ВВНЗ, було проведено другу частину констатуючого експерименту (n=275).

Таблиця 1

Оцінка готовності випускників ВВНЗ до управління фізичною підготовкою за результатами констатуючого експерименту

Показники готовності	Значення оцінки, бали				рівень значимості
	перший етап 2006 рік (n=523)		другий етап 2007 – 2008 роки (n=275)		
	\bar{x}	S	\bar{x}	S	
Когнітивний	4,39	0,69	3,65	0,61	p<0,001
Діяльнісний	4,02	0,71	3,92	0,62	p<0,05
Практичний	4,53	0,65	4,17	0,69	p<0,001

Порівняння результатів етапів констатуючого експерименту (табл. 1) після одного року служби офіцерів у військах засвідчило загальне статистично достовірне зниження всіх показників готовності (когнітивного – на 0,74 бала, при p<0,001, діяльнісного – на 0,1 бала, при p<0,05 та практичного – на 0,36 бала, при p<0,001), що дозволило стверджувати – наявний стан функціонування системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ потребує поглибленого вивчення, системного дослідження та вдосконалення.

У четвертому розділі "Професійно спрямована система фізичної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів Збройних Сил України" наведено: теоретичне обґрунтування адаптованої до сучасних вимог організаційно-управлінських умінь офіцерів збройних сил концепції професійно спрямованої системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ; технологічну послідовність побудови складових і компонентів системи підготовки майбутніх офіцерів до управління фізичною підготовкою у військових підрозділах; взаємозв'язок організаційно-управлінської складової узагальненої професіограми офіцера та структури узагальненої професійної діяльності майбутніх офіцерів з питань керівництва,

організації та проведення фізичної підготовки; порядок проектування моделі професійно спрямованої системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ і моделі готовності майбутніх офіцерів до управління фізичною підготовкою в підрозділах військових частин.

Під час проведення теоретичного обґрунтування адаптованої до сучасних вимог організаційно-управлінських умінь офіцерів збройних сил концепції професійно спрямованої системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ нами враховано: одне з головних завдань концепції освітньої системи вищої військової школи з підготовки фахівців військової галузі до професійної діяльності – управлінські здатність і вміння майбутніх офіцерів керувати й організовувати дії військових підрозділів; головне концептуальне положення чинної системи фізичної підготовки збройних сил – забезпечення фізичної готовності військовослужбовців до виконання завдань навчально-бойової діяльності.

Метою створеної концепції професійно спрямованої системи фізичної підготовки ВВНЗ з урахуванням вимог систем вищого рівня є забезпечення готовності курсантів до управління діями підрозділів, у тому числі з питань фізичної підготовки, що удосконалить як фаховий рівень організаційно-управлінських умінь кожного з майбутніх офіцерів, так і якість функціонування всієї системи фізичної підготовки Збройних Сил України. Ця концепція передбачає спроможність офіцера до організації самостійної фізичної підготовки та самовдосконалення функціонального й фізичного стану організму в процесі всієї служби та в подальшому житті.

Розроблена концепція професійно спрямованої системи фізичної підготовки ВВНЗ вирішує такі *завдання*:

- засвоєння курсантами змісту теоретичних знань з організації фізичної підготовки у підрозділах військових частин;
- опанування майбутніми офіцерами методичних прийомів і навичок навчання, розвитку та вдосконалення загальних, спеціальних і прикладних фізичних якостей військовослужбовців;
- забезпечення конкретного рівня фізичного стану організму та сформованості у випускників ВВНЗ рухових навичок, розвитку загальних, спеціальних і прикладних фізичних якостей;
- набуття курсантами фахових організаційно-управлінських умінь з керівництва та організації дій підрозділів військових частин (у тому числі з питань фізичної підготовки), відповідно до статутних обов'язків.

Завдяки проведеному експертному опитуванню, теоретичному дослідженню й аналізу наукових джерел, законодавчих, статутних і керівних документів з питань функціонування системи фізичної підготовки Збройних Сил України, визначеним типовим завданням організаційно-управлінської складової узагальненої професіограми та структурі узагальненої професійної діяльності нами встановлено типові завдання службової діяльності офіцерів Збройних Сил України з питань управління фізичною підготовкою.

Визначена структура, базуючись на концептуальних засадах системи фізичної підготовки Збройних Сил України, поєднала в собі актуальні вимоги до

управлінських якостей і організаційних здібностей офіцерів. Усі компоненти та складові управлінської діяльності офіцерів з питань керівництва, організації та проведення фізичної підготовки спрямовані на досягнення мети фізичної підготовки Збройних Сил України – забезпечення певного рівня фізичної підготовленості військовослужбовців, фізичної підготовки підрозділів, що дозволить їм ефективно виконувати службово-бойові завдання за військово-професійним призначенням.

Реалізується концепція професійно спрямованої системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ дотриманням *принципів*:

- комплексності та всебічності розвитку особистості – фізичного (фізичні якості та підготовленість, рухові навички), психічного (воля, почуття, емоції, пам'ять) і розумового (інтелектуальні якості, мислення, свідомість, світогляд);

- прикладності – спеціалізованої організаційно-управлінської спрямованості з урахуванням специфіки й умов професійної діяльності майбутніх офіцерів різних військових спеціальностей за видами збройних сил;

- обов'язковості й систематичності – неухильності приведення фізичної підготовленості та фізичного розвитку курсантів до необхідного рівня показників ефективної готовності до військово-професійної діяльності;

- оптимальності – достатності рівня організаційно-управлінських умінь, функціональної готовності, розвитку загальних, спеціальних і прикладних фізичних якостей, рухових умінь і навичок курсантів для успішного виконання статутних обов'язків;

- відповідності – розвитку саме тих організаційно-управлінських здібностей, фізіологічних і психологічних можливостей, загальних та спеціальних фізичних якостей курсанта, що складають базову основу професійних обов'язків і функціональних призначень;

- оздоровчої спрямованості – забезпечення міцного здоров'я, надійного функціонального стану всіх органів і систем організму курсантів, біологічної і психологічної стійкості до несприятливих умов військової служби.

Таким чином, авторська концепція професійно спрямованої системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ як генеральний задум передбачає введення організаційно-управлінської складової як стратегію реформування наявної системи фізичної підготовки військової школи для досягнення практичної готовності майбутніми офіцерами виконувати службові обов'язки.

Зміст, структура та стан функціонування процесу підготовки майбутніх офіцерів до виконання службових обов'язків з управління фізичною підготовкою були зумовлені, на наш погляд, неповним використанням саме системного підходу в дослідженні цього питання. Вивчення та порівняння наявної наукової інформації про ознаки, що властиві системам (Анохін, 1980; Л. Вейднер-Дубровін, 2001; М. Месарович, Д. Мако, И. Тахакара, 1973; Р. Клопов, 2010; В. Ройлян, 2002 та ін.), надали нам можливість розглядати теорію підготовки майбутніх офіцерів до управління фізичною підготовкою як цілісний педагогічний феномен – систему, основними ознаками якої є наявність:

- системних ознак, які не притаманні жодному з окремо взятих елементів, що утворюють систему: системоутворюючої, яка забезпечує поєднання відносно

самостійних компонентів фізичної підготовки в єдину систему та свідчить про доцільність і необхідність її формування й активної дії; системоорганізуючої, яка визначає сукупність об'єктивних та суб'єктивних чинників впливу на стан організації та функціонування системи;

- елементів, складових і компонентів, з яких утворюється система;
- структури системи, певних багатогранних зворотних зв'язків і відносин між її елементами, складовими і компонентами;
- функціональних характеристик системи загалом та її окремих компонентів;
- комунікативних властивостей системи, що виявляються у формі взаємодії із середовищем і взаємодії даної системи з системами більш високого чи низького порядку, відносно яких вона виступає як складова підсистеми чи єдиного цілого;
- історичності, наступності, зв'язку з минулим, сьогоденням й перспективним майбутнім системи, її окремих компонентів і складових.

Для розробки структури професійно спрямованої системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ з урахуванням специфіки їхньої подальшої військово-професійної діяльності нами використано один із найбільш прийнятних загальнонаукових методів дослідження – моделювання, сутність якого полягає у теоретичній побудові моделей педагогічних явищ у "чистому вигляді", незалежних від емпіричної основи.

Застосування методу моделювання, використання системного та функціонального підходів для теоретичного аналізу організації навчального процесу підготовки курсантів до виконання службових питань з керівництва, організації та проведення фізичної підготовки в процесі подальшої військово-професійної діяльності дозволили нам визначити такі основні структурні компоненти моделі досліджуваної педагогічної системи (рис. 1):

- орієнтовний, що визначає мету, завдання, принципи цільових орієнтацій, зміст і організацію навчального процесу з вирішення досліджуваного питання;
- функціонально-змістовий, що визначає цільову спрямованість, інформаційно-технологічне забезпечення, поетапну послідовність, засоби і форми навчальної взаємодії, спрямованої на засвоєння змісту та реалізацію мети і завдань;
- результативний, що визначає показники та критерії інтегральної оцінки поетапних рівнів готовності курсантів до управлінської діяльності з питань фізичної підготовки.

Сформована в процесі теоретико-методологічного дослідження структурна модель професійно спрямованої системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ надала можливість цілеспрямовано керувати підготовкою курсантів у заданому напрямку, реалізуючи у навчально-виховному процесі визначені та обґрунтовані педагогічні умови ефективності її реалізації.

Спираючись на проведені дослідження, твердження науковців П. Анохіна, 1980, Л. Вейднер-Дубровіна, 2001, Т. Круцевич, 2008, В. Федорова, 2001 й ін., ми визначили дефініцію професійно спрямованої системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ – це комплекс взаємопов'язаних складових і компонентів, характер взаємодії яких забезпечує функціонування процесу фізичного виховання курсантів для досягнення готовності майбутніми офіцерами виконувати службові обов'язки.

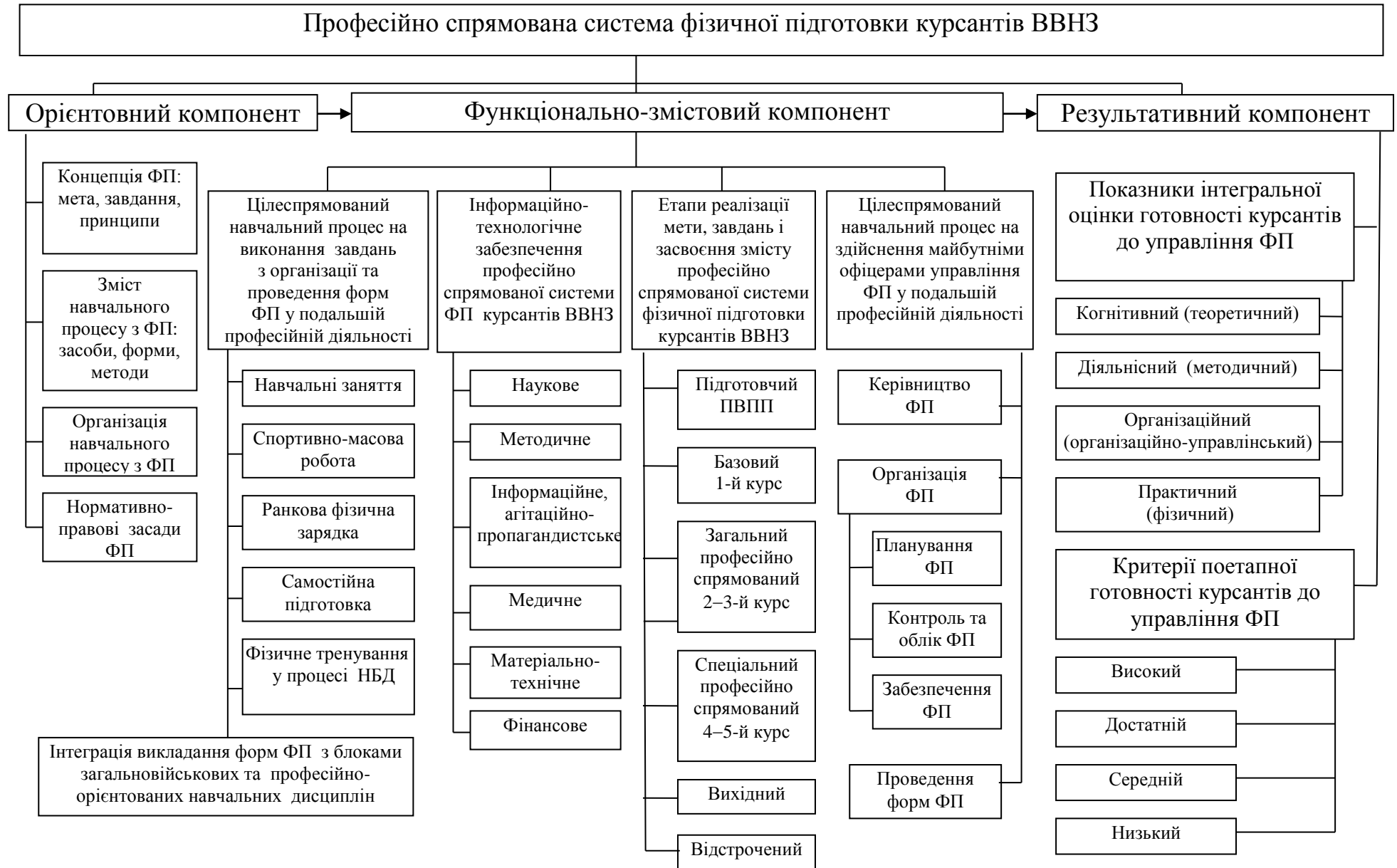

Рис. 1. Структурна модель професійно спрямованої системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ

У п'ятому розділі "Теоретико-методичні аспекти змістовного наповнення структурної моделі професійно спрямованої системи фізичної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів" наведено порядок: поетапної організації навчально-виховного процесу з використанням професійно спрямованої технології набуття курсантами організаційно-управлінських умінь з управління фізичною підготовкою; формування та структуру експериментальної програми навчальної дисципліни "Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка і спорт"; формування та структуру інтегральної оцінки готовності майбутніх офіцерів до управління фізичною підготовкою в підрозділах військових частин.

За результатами вказаної вище роботи було розроблено організацію підготовки майбутніх офіцерів до виконання функціональних обов'язків з управління фізичною підготовкою, що передбачає такі етапи (рис. 1):

підготовчий (вступний екзамен, первинна фізична підготовка), мета якого – досягнення (на базі наявного) необхідного рівня фізичної підготовленості та функціонального стану організму курсантів для швидкої адаптації до подальшого військово-професійного навчання;

базовий (1 курс), мета якого – формування та розвиток у курсантів загальних фізичних якостей, здатності до фізичного самовдосконалення, засвоєння початкових умінь, знань, методів, прийомів і навичок навчання підлеглих засобам фізичної підготовки згідно зі статутними обов'язками командира відділення;

загальний професійно-спрямований (2–3 курс), мета якого – розвиток та вдосконалення загальних і спеціальних фізичних якостей курсантів, засвоєння ними змісту організації фізичної підготовки у підрозділах збройних сил; опанування курсантами знань, умінь, методів, прийомів і навичок удосконалення фізичних якостей військовослужбовців, навчання та виховання у підлеглих відповідних мотиваційних та поведінкових характеристик для ведення здорового способу життя, відповідно до статутних обов'язків командира взводу (2 курс), командира роти (3 курс);

спеціальний професійно-спрямований (4–5 курс), мета якого – вдосконалення спеціальних та прикладних фізичних якостей; засвоєння курсантами змісту організації спеціальної фізичної підготовки в підрозділах збройних сил, розвиток умінь планування та підготовки помічників керівників занять, контролю, обліку та забезпечення фізичної підготовки; опанування курсантами знань, організаційно-управлінських умінь, методичних прийомів і навичок удосконалення спеціальних і прикладних фізичних якостей військовослужбовців згідно зі статутними обов'язками начальника служби, командира підрозділу та його заступників;

вихідний (заключний семестр навчання, державний екзамен), мета якого – набуття та закріплення випускниками ВВНЗ навичок з керівництва, організації та проведення фізичної підготовки шляхом практичних організаційно-управлінських дій під час стажування у військових частинах за професійним призначенням; визначення рівня готовності випускника ВВНЗ до управління фізичною підготовкою;

відстрочений (один рік після випуску з ВВНЗ), мета якого – незалежний контроль рівня практичної готовності офіцерів до управління фізичною підготовкою у військах.

Наведені вище етапи повністю співпали з часовими межами навчальних планів підготовки офіцерів тактичного рівня, що не викликало необхідності організаційної перебудови навчально-виховного процесу ВВНЗ для практичного впровадження професійно спрямованої системи фізичної підготовки.

Створення програми навчальної дисципліни "Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка і спорт" як одного з основних етапів технологічної послідовності побудови складових компонентів системи підготовки майбутніх офіцерів до управління фізичною підготовкою в підрозділах збройних сил зумовило інтегрування мети та завдань її викладання на забезпечення та взаємозв'язок із загальновійськовими та професійно-орієнтованими дисциплінами, що підтвердило значущість цільової професійної спрямованості створюваної системи. Для формування програми було визначено зміст теоретичного та практичного навчання, у подальшому створено модель програми, а потім розроблено зміст її складових та діагностичний апарат ефективності функціонування професійно спрямованої системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ загалом.

Експериментальною навчальною програмою було передбачено практичне використання відпрацьованого у процесі дослідження методичного впливу у вигляді професійно спрямованої технології набуття курсантами організаційно-управлінських умінь для здійснення ними управління фізичною підготовкою з урахуванням специфіки перспективної військово-професійної діяльності.

Суттєвою перевагою, вагомою складовою й абсолютно новим здобутком професійно спрямованої технології набуття курсантами організаційно-управлінських умінь у навчально-виховному процесі системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ стало використання інтерактивних методів у вигляді військово-професійних ігор. Для активізації розвитку організаційно-управлінських умінь, починаючи з третього курсу, на семінарських та групових заняттях застосовано вирішування курсантами ситуаційних задач з питань теми, що вивчається.

Ефективне засвоєння нової інформації курсантами при використанні професійно спрямованої технології набуття організаційно-управлінських умінь відбувалося в результаті їхньої власної активної пізнавальної діяльності. Зміст навчання було спрямовано на формування у майбутніх офіцерів управлінських якостей, що забезпечить їм можливість ефективно здійснювати професійну діяльність відповідно до фахових службових обов'язків.

Обов'язковим компонентом професійно спрямованої технології набуття курсантами організаційно-управлінських умінь, починаючи з першого курсу, є використання методу практичної справи на кожному навчальному практичному занятті. Для більш якісного засвоєння методичних навичок та організаційно-управлінських умінь курсанти почергово залучались до проведення занять у ролі помічника керівника на окремому навчальному місці, а починаючи з третього курсу – керівника навчального заняття й інших форм фізичної підготовки в цілому.

З метою забезпечення якісного функціонування результативного компоненту професійно спрямованої системи фізичної підготовки курсантів (рис. 1) за результатами проведених досліджень сформовано структурну модель інтегральної оцінки готовності майбутніх офіцерів до управління фізичною підготовкою в підрозділах збройних сил (рис. 2), у якій показниками з критеріальною ознакою кожного нами визначено:

когнітивний – засвоєння курсантами змісту теоретичних знань з організації фізичної підготовки в підрозділах збройних сил;

діяльнісний – опанування майбутніми офіцерами методів, прийомів і навичок навчання, розвитку та вдосконалення фізичних і спеціальних якостей військовослужбовців;

організаційний – набуття курсантами організаційно-управлінських умінь щодо керівництва, планування, контролю, обліку та забезпечення фізичної підготовки;

практичний – забезпечення певного рівня фізичного стану організму та сформованості у випускників ВВНЗ рухових і військово-прикладних навичок, розвитку загальних і спеціальних фізичних якостей.

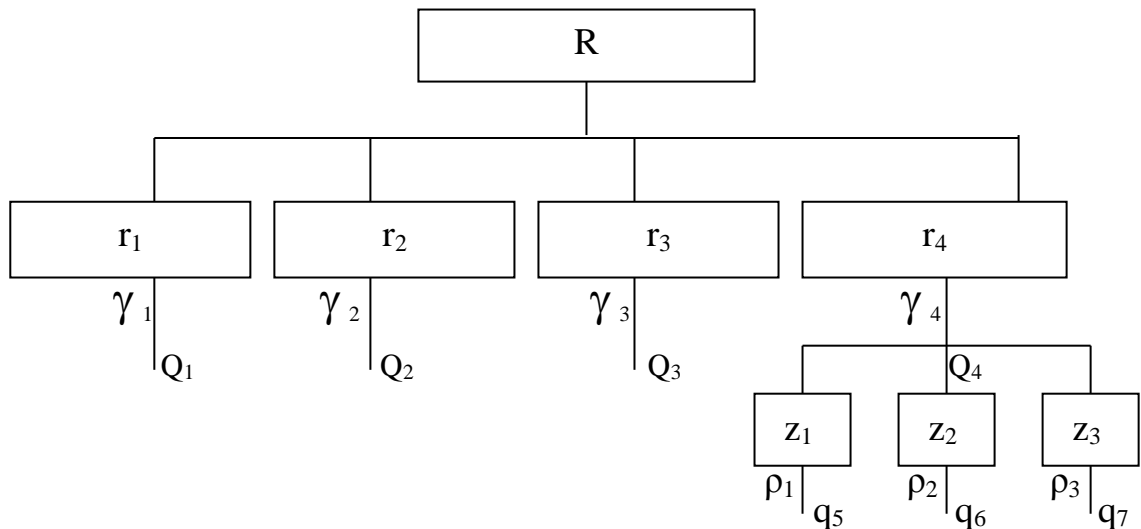

Рис. 2. Структурна модель інтегральної оцінки готовності майбутніх офіцерів до управління фізичною підготовкою в підрозділах збройних сил:

R – інтегральна оцінка готовності майбутніх офіцерів до управління фізичною підготовкою;

r_1, r_2, r_3, r_4 – рівень когнітивного, діяльнісного, організаційного та практичного показників інтегральної оцінки;

$\gamma_1, \gamma_2, \gamma_3, \gamma_4$ – коефіцієнти вагомості показників інтегральної оцінки;

Q_1, Q_2, Q_3, Q_4 – оцінки показників інтегральної оцінки;

z_1, z_2, z_3 – рівень складових (сформованість і розвиток загальних, спеціальних і прикладних рухових навичок і фізичних якостей, рівень фізичного стану організму) практичного показника;

ρ_1, ρ_2, ρ_3 , – коефіцієнти вагомості складових практичного показника;

q_5, q_6, q_7 – первинні оцінки складових практичного показника

Завдяки поєднанню елементів експертного опитування за методом Дельфі та використанню авторської інформаційної програми, яку створено за методом

сучасної теорії ієрархічних систем Т.Л. Сааті (в її основу покладено принцип парних порівнянь міри переваги однієї складової над іншою), нами визначено кількісну міру ступеня важливості та пріоритетності цих показників: когнітивного – 0,113, організаційного – 0,438, діяльнісного – 0,265 і практичного – 0,184. Коефіцієнти вагомості складових практичного показника інтегральної оцінки, на думку експертів, становлять: сформованість і розвиток загальних рухових навичок і фізичних якостей – 0,327, сформованість і розвиток спеціальних і прикладних рухових навичок і фізичних якостей – 0,535, рівень фізичного стану організму – 0,138.

Для визначення рівня інтегральної оцінки готовності майбутніх офіцерів до управління фізичною підготовкою, використовуючи логічну послідовність наведеної на рис. 2 структурної моделі, числові значення рівнів і коефіцієнти вагомості всіх її показників, ми застосували формулу

$$R = \sum_{j=1}^4 r_j = \sum_{j=1}^4 Q_j \gamma_j, \quad (1)$$

де: r_j – рівні когнітивного, діяльнісного, організаційного та практичного показників інтегральної оцінки;

Q_j – оцінки показників інтегральної оцінки;

γ_j – коефіцієнти вагомості показників інтегральної оцінки.

Сукупним вираженням інтегральної оцінки ефективності процесу професійно спрямованої підготовки курсантів ВВНЗ визначено тривалу готовність випускників до здійснення управління фізичною підготовкою в процесі подальшої військово-професійної діяльності.

У шостому розділі "Експериментальне дослідження ефективності професійно спрямованої системи фізичної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів" наведено порядок виконання дослідної роботи, результати аналізу апробації стратегічного задуму дослідження.

Проведений педагогічний експеримент здійснювався в умовах звичайного функціонування навчально-виховного процесу ВВНЗ та мав характер формуючої експериментальної роботи. Упродовж експериментального періоду з курсантами контрольної та експериментальної груп проводилися навчальні заняття відповідно до розкладу занять навчальної дисципліни "Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка і спорт", загальна кількість викладання якої становила 724 навчальні години. Загалом відмінностей у кількості видів навчальних занять та форм фізичної підготовки не було. Однак в ЕГ ці заняття проводилися згідно зі змістом розробленої експериментальної навчальної програми з використанням професійно спрямованої технології набуття курсантами організаційно-управлінських умінь.

З числа курсантів перших курсів, які становили генеральну сукупність, було проведено відбір чотирьох статистично однорідних курсантських груп, дві з яких увійшли до складу КГ, а дві – до ЕГ вибіркової сукупності. Специфіка подальшої професійної діяльності з питань керівництва, організації та проведення фізичної підготовки в підпорядкованих підрозділах у військових спеціальностях вибіркової сукупності не відрізняється.

Різниця середніх показників вхідного контролю антропометричних і функціональних даних залучених до проведення формуючого педагогічного експерименту курсантів контрольної та експериментальної груп не була достовірною ($p > 0,05$) та становила ($\bar{x} \pm m$): маса тіла КГ – $70,16 \pm 1,30$ кг, ЕГ – $71,22 \pm 1,33$ кг; довжина тіла КГ – $178,74 \pm 0,62$ см, ЕГ – $178,90 \pm 0,83$ см; частота серцевих скорочень у спокої КГ – $65,68 \pm 1,25$ уд./хв., ЕГ – $65,87 \pm 1,10$ уд./хв.; систолічний артеріальний тиск у спокої КГ – $118,39 \pm 1,15$ мм.рт.ст, ЕГ – $118,17 \pm 1,41$ мм.рт.ст; діастолічний артеріальний тиск у спокої КГ – $75,32 \pm 1,04$ мм.рт.ст, ЕГ – $75,83 \pm 1,1$ мм.рт.ст; життєва ємність легенів КГ – $4354,84 \pm 63,05$ мл, ЕГ – $4366,67 \pm 85,95$ мл.

Рівень середніх показників вхідного контролю фізичної підготовленості курсантів контрольної та експериментальної груп, яких було залучено до проведення формуючого педагогічного експерименту, також достовірно не відрізнявся ($p > 0,05$) та склав ($\bar{x} \pm m$): підтягування на перекладині КГ – $14,03 \pm 0,56$ разів, ЕГ – $14,3 \pm 0,58$ разів; біг на 100 м КГ – $13,71 \pm 0,11$ с, ЕГ – $13,76 \pm 0,1$ с; біг на 3000 м КГ – $764 \pm 11,83$ с, ЕГ – $764,14 \pm 12,12$ с.

Прогнозований індекс фізичного стану за коефіцієнтом О.А. Пирогової становив ($\bar{x} \pm m$) у КГ – $0,682 \pm 0,01$ у.о., у ЕГ – $0,680 \pm 0,01$ у.о., адаптаційного потенціалу організму за рівнянням множинної регресії Р.М. Басєвського у КГ – $1,98 \pm 0,04$ у.о., у ЕГ – $1,99 \pm 0,04$ у.о. та не мав достовірної різниці ($p > 0,05$). При цьому показник адаптаційного потенціалу засвідчив "задовільну адаптацію" організму курсантів з оцінкою "відмінно", що вказало на їхню готовність до впливу факторів навчального середовища.

Проведений аналіз показників і результатів вхідного контролю підтвердив статистично достовірну однорідність контрольної та експериментальної груп, які залучено до участі у формуючому педагогічному експерименті, що спрогнозувало та забезпечило надійність підсумкових результатів і висновків стосовно якісної ознаки, що вивчається.

Дані ефективності впливу експериментальної програми та професійно спрямованої технології набуття організаційно-управлінських умінь було зафіксовано за результатами проведеного курсантами стажування у військових частинах збройних сил у березні–квітні 2011 року. Незалежну оцінку рівня організаційно-управлінських умінь, методичних навичок, рівня фізичної підготовленості майбутніх офіцерів з урахуванням їхньої практичної готовності та здатності організувати та проводити форми фізичної підготовки з особовим складом підрозділів під час стажування на первинних посадах офіцерського складу здійснили командири, їхні заступники та спеціалісти з фізичної підготовки і спорту військових частин.

Загалом усі курсанти як контрольної, так і експериментальної груп показали достатньо високий рівень організаційно-управлінських умінь і методичних навичок з організації та проведення всіх форм фізичної підготовки (табл. 2). Це свідчить про досить високу дієву спроможність виконання ними мети і завдань наявного та запропонованого експериментального навчально-виховного процесу дисципліни "Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка і спорт".

Фізична підготовленість і готовність курсантів організувати та проводити форми фізичної підготовки у військових підрозділах (березень–квітень 2011 року)

Показники	Значення оцінки, бали				рівень значимості
	КГ (n=31)		ЕГ (n=29)		
	\bar{x}	S	\bar{x}	S	
Ранкова фізична зарядка	4,55	0,49	4,72	0,47	p>0,05
Навчальні заняття	4,06	0,53	4,52	0,51	p<0,05
Спортивно-масова робота	4,39	0,51	4,66	0,47	p<0,05
Фізичне тренування в процесі навчально-бойової діяльності	4,35	0,51	4,73	0,47	p<0,05
Фізична підготовленість	4,42	0,5	4,97	0,27	p<0,001

Проте рівень організації та проведення навчальних занять (на 0,46 бала (t=3,06)), спортивно-масової роботи (на 0,27 бала при t=2,01), фізичного тренування в процесі навчально-бойової діяльності (на 0,38 бала при t=2,64) та фізичної підготовленості на (0,55 бала при t=5,45) достовірно вищий у курсантів ЕГ (табл. 2). Середньоквадратичне відхилення показників з організації та проведення курсантами форм фізичної підготовки вже на етапі військового стажування показує їхню меншу варіативність у ЕГ, що засвідчує більшу однорідність отриманих оцінок.

Наведені результати вже на етапі військового стажування підтвердили суттєву правильність та доцільність покращення підготовленості майбутніх офіцерів до управління фізичною підготовкою в підпорядкованих підрозділах військових частин шляхом вибору та застосування у навчально-виховному процесі з фізичної підготовки ВВНЗ професійно спрямованої технології набуття курсантами організаційно-управлінських умінь.

Вихідний контроль ефективності впливу експериментальної навчальної програми та дослідного методичного впливу професійно спрямованої технології набуття курсантами експериментальної групи організаційно-управлінських умінь було отримано за результатами складання державного екзамену з навчальної дисципліни "Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка і спорт" у травні–червні 2011 року. Розглянемо ці статистичні дані у порівнянні.

За результатами проведення формуючого педагогічного експерименту ми спостерігали статистично достовірну різницю ($\bar{x} \pm m$) когнітивного (КГ – 3,87±0,06 бала, ЕГ – 4,07±0,05 бала при t=2,56) та діяльнісного (КГ – 3,87±0,06 бала, ЕГ – 4,21±0,08 бала при t=3,4) показників готовності майбутніх офіцерів до організації та проведення форм фізичної підготовки. Рівень практичного показника у курсантів КГ (4,45±0,13 бала) виявився нижчим порівняно з ЕГ (4,72±0,08 бала) на 0,27 бала, проте ця різниця не є достовірною (t=1,77).

З метою більш детального вивчення впливу експериментальної технології на рівень практичного показника готовності майбутніх офіцерів контрольної та експериментальної груп до управління фізичною підготовкою, розвиток фізичних

якостей та фізичного стану курсантів додатково до наведеної оцінки за п'ятибальною шкалою розглянемо порівняльний аналіз результатів вихідного контролю цих груп за результатами виконання фізичних вправ та фізичного стану організму курсантів (табл. 3).

Таблиця 3

**Фізична підготовленість і фізичний стан майбутніх офіцерів
(травень–червень 2011 року)**

Показники	Значення показників				
	КГ (n=31)		ЕГ (n=29)		рівень значимості
	\bar{x}	S	\bar{x}	S	
Підтягування на перекладині (разів)	13,61	1,99	14,69	1,75	p<0,05
Біг на 100 м (с)	13,73	0,58	13,21	0,53	p<0,001
Біг на 3000 м (с)	728,06	31,8	703,21	33,47	p<0,01
Спеціальна вправа (бал)	4,23	0,92	4,45	0,83	p>0,05
Оцінка індексу фізичного стану (бал)	3,65	0,49	3,90	0,41	p<0,05
Адаптаційний потенціал (у.о.)	2,03	0,12	1,96	0,14	p>0,05

У наведеній табл. 3 спостерігається достовірна різниця середніх показників рівня розвитку сили, швидкості, аеробної витривалості та фізичного стану у представників контрольної та експериментальної груп. Так, у курсантів КГ після проведення педагогічного експерименту рівень розвитку сили є достовірно меншим, ніж у курсантів ЕГ на 1,08 разів ($t=2,21$), рівень розвитку швидкості – на 0,52 с ($t=3,68$), рівень розвитку аеробної витривалості – на 24,85 с ($t=2,94$).

Зважаючи на те, що спеціальні фізичні якості контрольної та експериментальної груп визначалися спеціальними вправами (комплексна вправа на спритність, біг на 400 метрів), що мають різне цільове призначення, ми порівняли їх за оціночною п'ятибальною шкалою. Аналіз даних, отриманих після проведення педагогічного експерименту (табл. 3), засвідчив, що оцінка спеціальних якостей у випускників експериментальної групи є кращою на 0,22 бала ($p>0,05$).

Порівнюючи оцінку індексу фізичного стану організму курсантів контрольної та експериментальної груп за коефіцієнтом О.А. Пирогової (табл. 3), спостерігаємо статистично достовірну перевагу у курсантів ЕГ на 0,25 бала ($t=2,08$). Результати адаптаційного потенціалу досліджуваних груп за Р.М. Баєвським (табл. 3) свідчать про їхню перевагу у курсантів ЕГ на 0,07 у.о., але ця різниця не є достовірною ($t=1,94$). Це засвідчує спроможність курсантів ЕГ уже на вихідному етапі навчання у ВВНЗ до організації самостійної фізичної підготовки та самовдосконалення функціонального й фізичного станів, опосередковане формування нової адаптивної поведінки й більш сприятливе пристосування їхнього організму до чинників подальшої професійної діяльності порівняно з курсантами КГ.

Зазначені вище показники фізичного стану організму курсантів контрольної та експериментальної груп у черговий раз підтвердили припущення, що дослідний методичний вплив у вигляді професійно спрямованої технології набуття організаційно-управлінських умінь для здійснення управління фізичною

підготовкою опосередковано впливає на рівень практичного показника готовності до проведення форм фізичної підготовки у підпорядкованих підрозділах.

Використовуючи результати формуючого педагогічного експерименту, логічну послідовність структурної моделі інтегральної оцінки готовності майбутніх офіцерів до управління фізичною підготовкою (рис. 2), маючи числові значення рівнів (табл. 2, 3, рис. 3) і коефіцієнти вагомості всіх показників інтегральної оцінки для визначення її рівня, скористаємося формулою 1.

Для контрольної групи інтегральна оцінка готовності складає (рис. 3)

$$R (КГ) = 3,87*0,113+3,87*0,265+4,34*0,438+4,19*0,184 = 4,13 \text{ бала.}$$

Для експериментальної групи інтегральна оцінка готовності складає (рис. 3)

$$R (ЕГ) = 4,07*0,113+4,21*0,265+4,66*0,438+4,52*0,184 = 4,45 \text{ бала.}$$

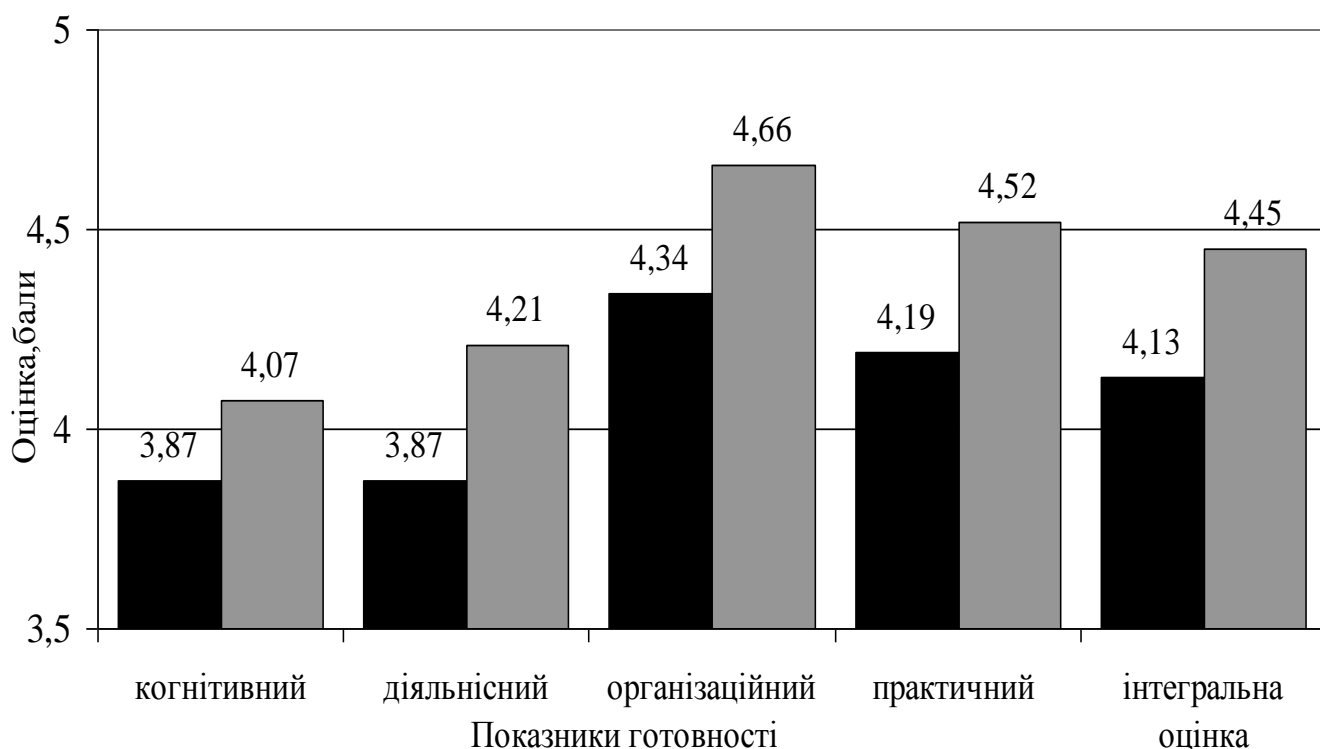

Рис. 3. Рівень інтегральної оцінки готовності курсантів до управління фізичною підготовкою за результатами формуючого педагогічного експерименту:

■ – контрольна група;

■ – експериментальна група

Проведений підрахунок засвідчує, що за результатами цілеспрямованого використання в ЕГ дослідного методичного впливу у вигляді професійно спрямованої технології набуття організаційно-управлінських умінь рівень інтегральної оцінки готовності курсантів до управління фізичною підготовкою вищий порівняно з рівнем готовності КГ на 0,32 бала (рис. 3).

Саме застосування ціннісно-цільової спрямованості навчально-виховного процесу з навчальної дисципліни "Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка і спорт" у межах експериментальної професійно спрямованої системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ на виконання функціональних завдань з управління фізичною підготовкою в підпорядкованих підрозділах забезпечило досягнення наведеного вище рівня показників та динаміки результатів курсантів ЕГ.

У цьому розділі "Аналіз і узагальнення результатів досліджень", охарактеризовано повноту вирішення завдань та основних результатів дисертаційної роботи з позиції наукових праць у досліджуваній області. Проведене дослідження забезпечило формування теоретико-методичних засад системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ та надання даних наукової і практичної значущості.

Набули подальшого розвитку:

- історичний досвід теоретико-методологічних передумов функціонування системи підготовки офіцерських кадрів для здійснення керівництва, організації та проведення фізичної підготовки в процесі службової діяльності (О. Бутовський, 1879; Л. Вейднер-Дубровін, 1971; П. Лінг, 1838; В. Миронов, 1996; А. Попов, 2009; В. Федоров, 2001);

- результати досліджень з організації методичної підготовки курсантів до військово-професійної діяльності за фаховим призначенням в межах системи фізичної підготовки ВВНЗ (А. Борисов, 2007; О. Боярчук, 2010; Ю. Волненко, 2008; В. Романчук, 2007; С. Романчук, 2012).

Удосконалено:

- системну та базову складові соціально-особистісних компетенцій і службово-бойових функції узагальненої освітньо-кваліфікаційної характеристики випускника ВВНЗ уведенням *уперше* понятійного терміну "готовність до управління фізичною підготовкою" (І. Біжан, 2001; Д. Іщенко, 2002; В. Маріщук, 2000; М. Нецадим, 2002; О. Сафін, 1997);

- розроблені підходи організації чинної системи фізичної підготовки курсантів (Ю. Волненко, 2008; Ю. Бородін, М. Пічугін, В. Романчук, 2008; Є. Ігнашин, 2007; В. Паєвський, 2009; С. Романчук, 2011; А. Фернандеш, 2011) застосуванням професійно спрямованої концепції її функціонування.

Використанням у навчально-виховному процесі навчальної дисципліни "Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка і спорт" організаційно-управлінської складової, що спрямовано на набуття майбутніми офіцерами фахового рівня організаційно-управлінських умінь *доповнено* зміст організації та функціонування системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ за усіма групами військових спеціальностей (Ю. Бородін, 2008; О. Боярчук, 2010; І. Овчарук, 2008; В. Романчук, 2008; С. Романчук, 2012; В. Паєвський, 2009).

Сформування інтегральної оцінки готовності курсантів до управління фізичною підготовкою *доповнило* дослідження попередників з визначення методик перевірки й оцінювання фізичної підготовленості курсантів за етапами навчання (Ю. Бородін, 2002; М. Нецадим, 2001; І. Овчарук, 2008; С. Романчук, 2012).

Вперше:

- науково обґрунтовано адаптовану до вимог організаційно-управлінських умінь офіцерів збройних сил концепцію професійно спрямованої системи фізичної підготовки курсантів, ступінь наукової новизни якої полягає у практичній готовності випускників ВВНЗ до управління фізичною підготовкою в службовій діяльності;

- теоретично обґрунтовано та розроблено модель професійно спрямованої системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ Збройних Сил України, яку

структуризовано на орієнтовний, функціонально-змістовий та результативний компоненти зі включенням принципово нової організаційно-управлінської складової;

– розроблено професійно спрямовану технологію набуття курсантами організаційно-управлінських умінь для якісного здійснення ними управління фізичною підготовкою, новизна якої визначається системністю та поетапністю використання у навчально-виховному процесі військово-професійної гри та методу практичної вправи як дієвих засобів підготовки майбутніх офіцерів до керівництва, організації та проведення фізичної підготовки в підпорядкованих підрозділах;

– визначено показники та критерії інтегральної оцінки готовності курсантів до управління фізичною підготовкою в підпорядкованих підрозділах, ступінь новизни якої полягає в обґрунтованому визначенні вагових коефіцієнтів її показників і доповненні організаційним показником.

Отже, використанням у навчально-виховному процесі організаційної складової готовності курсанта до управління фізичною підготовкою ВВНЗ вирішують завдання не лише підготовки офіцерів, рівень умінь яких буде відповідати сучасним вимогам до організаційних аспектів системи фізичної підготовки Збройних Сил України, а й таких майбутніх офіцерів, рівень організаційно-управлінських умінь яких буде затребуваним на перспективу у їхній фаховій службовій діяльності. Це й було стратегічним задумом проведеного дослідження та сприяло розв'язанню важливої науково-прикладної проблеми.

ВИСНОВКИ

Підготовка майбутніх офіцерів до виконання службових обов'язків з питань управління фізичною підготовкою пройшла у своєму розвитку історичний шлях від емпіричного осмислення та постановки питання у теорії до наукового обґрунтування шляхів і змісту цілеспрямованої підготовки майбутніх офіцерів в умовах вищого військового навчального закладу.

1. Ретроспективний аналіз закордонних і вітчизняних науково-літературних і документальних джерел ХІХ–ХХІ сторіч, теоретичний аналіз історичного досвіду створення систем підготовки офіцерських кадрів показав, що загалом підготовка офіцерів у військових навчальних закладах відзначалася вираженою спрямованістю навчального процесу на організаційно-управлінську складову професійної діяльності та керівництво підпорядкованими підрозділами. Недоопрацьованість цієї складової та необхідність її формування у системі освіти курсантів вітчизняних ВВНЗ обумовили актуальність нашого дослідження.

2. Узагальнення теоретико-методичних підходів надало можливість виділити головні специфічні ознаки цілеспрямованої підготовки курсантів ВВНЗ до виконання службових завдань управління фізичною підготовкою в підпорядкованих підрозділах. Це дозволило розглядати її в якості цілісного утворення чи педагогічного феномену – системи, яка характеризується наявністю:

– системних ознак, що не притаманні жодному з окремо взятих елементів, що утворюють систему: системоутворюючої, яка забезпечує поєднання відносно самостійних компонентів фізичної підготовки в єдину систему та свідчить про

доцільність і необхідність її формування й активної дії; системоорганізуючої, яка визначає сукупність об'єктивних та суб'єктивних чинників впливу на стан організації та функціонування системи;

- елементів, складових і компонентів, з яких утворюється система;
- структури системи, певних багатогранних зворотних зв'язків і відносин між її елементами, складовими і компонентами;
- функціональних характеристик системи загалом та її окремих компонентів;
- комунікативних властивостей системи, що виявляються у формі взаємодії із середовищем і взаємодії даної системи з системами більш високого чи низького порядку, відносно яких вона виступає як складова підсистеми чи єдиного цілого;
- історичності, наступності, зв'язку з минулим, сьогоденням й перспективним майбутнім системи, її окремих компонентів і складових.

Проведені дослідження дозволили встановити дефініцію професійно спрямованої системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ – це комплекс взаємопов'язаних складових і компонентів, характер взаємодії яких забезпечує функціонування процесу фізичного виховання курсантів для досягнення готовності майбутніми офіцерами виконувати службові обов'язки.

3. Наявна концепція фізичної підготовки курсантів ВВНЗ, як показав проведений аналіз, спрямована на розвиток і вдосконалення загальної та спеціальної фізичної підготовленості курсантів без суттєвого врахування в навчально-виховному процесі організаційно-управлінської складової їхньої практичної військово-професійної діяльності.

Отриманий під час констатуючого експерименту рівень показників готовності молодих офіцерів до виконання службових обов'язків з керівництва, організації та проведення фізичної підготовки в процесі військово-професійної діяльності після першого року служби засвідчив їхнє загальне статистично достовірне зниження порівняно з результатами першого етапу: когнітивного – на 0,74 бала (при $p < 0,001$), діяльнісного – на 0,1 бала (при $p < 0,01$) та практичного – на 0,36 бала (при $p < 0,001$). Це дозволяє стверджувати, що наявний стан функціонування системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ потребує поглибленого вивчення та вдосконалення.

4. З метою забезпечення найбільшої ефективності функціонування системи фізичної підготовки збройних сил у різноманітних умовах, створення своєрідної методології реалізації специфічних і неспецифічних функцій фізичної підготовки, досягнення завдяки їй конкретних результатів з обов'язковим урахуванням концептуальної спрямованості та завдань систем вищого порядку, якими є освітня система вищої військової школи та система фізичної підготовки збройних сил, нами здійснено наукове обґрунтування концепції професійно спрямованої системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ.

Ця концепція передбачає:

- підготовку керівника, який володіє теоретичними знаннями, методичними навичками та організаційно-управлінськими вміннями за професійним призначенням;

- забезпечення виховання потреби самостійно оволодівати знаннями, управлінськими вміннями й навичками за допомогою засобів фізичної підготовки та застосовувати набуті цінності у майбутній повсякденній життєдіяльності офіцера;
- підготовку офіцера з високим рівнем фізичної готовності, здатного долати значні та тривалі фізичні навантаження, пов'язані з несприятливими факторами військово-професійної діяльності;
- готовність офіцера до організації самостійної фізичної підготовки та самовдосконалення функціонального та фізичного стану організму в процесі всієї служби та в подальшому житті.

Концептуальною метою професійно спрямованої системи фізичної підготовки ВВНЗ є забезпечення готовності курсантів до управління фізичною підготовкою в підрозділах військової частини, що сприятиме удосконаленню якості функціонування як усієї системи фізичної підготовки Збройних Сил України, так і фахового рівня організаційно-управлінських умінь майбутніх офіцерів.

Наукове обґрунтування авторської концепції професійно спрямованої системи фізичної підготовки ВВНЗ забезпечило подальший розвиток теоретико-методичних засад функціонування навчально-виховного процесу курсантів у сучасних умовах.

5. Теоретичне дослідження, експертне опитування й аналіз наукових і літературних джерел, статутних і керівних документів з питань функціонування системи фізичної підготовки Збройних Сил України забезпечили: визначення вимог до типових завдань службової діяльності офіцерів з питань управління фізичною підготовкою в Збройних Силах України; уточнення основних компонентів та складових структури професійної діяльності офіцерів з питань управління фізичною підготовкою.

Завдяки використанню в процесі теоретико-методологічного дослідження організації навчального процесу підготовки курсантів до виконання службових питань з керівництва, організації та проведення фізичної підготовки в підпорядкованих підрозділах методу моделювання, системного, функціонального й діяльнісного підходів, нами теоретично обґрунтовано та за результатами констатуючого експерименту скориговано структурну модель професійно спрямованої системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ, основними структурними компонентами якої стали:

- орієнтовний, що визначає мету, завдання, принципи цільових орієнтацій, зміст і організацію навчального процесу з вирішення досліджуваного питання;
- функціонально-змістовий, що передбачає цільову спрямованість, інформаційно-технологічне забезпечення, поетапну послідовність, засоби і форми навчальної взаємодії, спрямованої на засвоєння змісту та реалізацію мети і завдань;
- результативний, що визначає показники та критерії інтегральної оцінки поетапних рівнів готовності курсантів до управлінської діяльності з питань фізичної підготовки.

6. Розробка навчальної програми дисципліни "Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка і спорт" як одного з основних етапів технологічної послідовності побудови складових компонентів системи підготовки майбутніх офіцерів до управління фізичною підготовкою в підрозділах Збройних Сил України викликало

необхідність в інтегруванні мети та завдань її викладання на забезпечення та взаємозв'язок із загальновійськовими та професійно-орієнтованими дисциплінами, що підтверджує значущість цільової професійної спрямованості системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ.

7. У результаті проведених теоретико-методологічних досліджень та експертного опитування створено та експериментально апробовано достовірно дієву професійно спрямовану технологію набуття курсантами організаційно-управлінських умінь для якісного здійснення ними керівництва, організації та проведення фізичної підготовки в підрозділах військових частин з урахуванням специфіки фахової діяльності та перспективи військової служби. Ступінь новизни цієї технології визначається системністю, поетапністю і логічною поступовістю її використання у навчально-виховному процесі професійно спрямованої системи фізичної підготовки вищого військового навчального закладу.

Суттєвою перевагою, вагомою складовою й абсолютно новим здобутком професійно спрямованої технології набуття організаційно-управлінських умінь у навчально-виховному процесі системи фізичної підготовки ВВНЗ стало використання інтерактивних методів у вигляді військово-професійних ігор, в яких, починаючи з третього курсу, застосовано вирішування курсантами ситуаційних задач з питань теми, що вивчається.

Проведений формуючий педагогічний експеримент показав, що саме використання цієї технології забезпечило досягнення курсантами експериментальної групи мети та завдань як дослідної навчальної програми дисципліни "Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка і спорт", так і професійно спрямованої системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ загалом.

8. Проведені дослідження забезпечили формування структурної моделі інтегральної оцінки готовності майбутніх офіцерів до управління фізичною підготовкою в підрозділах збройних сил, в якій показниками з критеріальною ознакою кожного визначено:

- когнітивний – засвоєння курсантами змісту теоретичних знань з організації фізичної підготовки в підрозділах збройних сил;
- діяльнісний – опанування майбутніми офіцерами методів, прийомів і навичок навчання, розвитку та вдосконалення фізичних і спеціальних якостей військовослужбовців;
- організаційний – набуття курсантами організаційно-управлінських умінь щодо керівництва, планування, контролю, обліку та забезпечення фізичної підготовки;
- практичний – забезпечення певного рівня фізичного стану організму та сформованості у випускників вищих військових навчальних закладів рухових і військово-прикладних навичок, розвитку загальних і спеціальних фізичних якостей.

Сукупним вираженням інтегральної оцінки ефективності процесу професійно спрямованої підготовки курсантів ВВНЗ визначено їхню тривалу готовність до здійснення управління фізичною підготовкою в процесі подальшої військово-професійної діяльності.

Вагомо кращий (на 0,32 бала) рівень інтегральної оцінки готовності майбутніх офіцерів експериментальної групи до управлінської діяльності з питань фізичної підготовки в підрозділах військових частин підтвердив доцільність використання професійно спрямованої технології набуття курсантами організаційно-управлінських умінь у системі освіти курсантів ВВНЗ Збройних Сил України.

9. За результатами формуючого експерименту зафіксовано статистично достовірну різницю вихідного контролю в показниках готовності майбутніх офіцерів до організації та проведення форм фізичної підготовки. Когнітивний показник у курсантів ЕГ виявився кращим на 0,2 бала при $p < 0,05$ ($t=2,56$), а діяльнісний – на 0,34 бала при $p < 0,01$ ($t=3,4$) порівняно з КГ.

У ході формуючого педагогічного експерименту виявлено статистично достовірну позитивну динаміку показників у курсантів ЕГ:

- загальних фізичних якостей: швидкісних – на 0,55 с при $p < 0,001$ ($t=6,69$); загальної аеробної витривалості – на 60,93 с при $p < 0,001$ ($t=5,95$);

- функціонального стану серцево-судинної системи: частота серцевих скорочень у спокої зменшилась на 3,86 уд./хв. при $p < 0,01$ ($t=3,41$); систолічний артеріальний тиск зменшився на 3,96 мм.рт.ст. при $p < 0,01$ ($t=2,77$); діастолічний артеріальний тиск зменшився на 3,3 мм.рт.ст. при $p < 0,01$ ($t=2,84$); індекс фізичного стану організму за коефіцієнтом О.А. Пирогової покращився на 0,05 у.о. при $p < 0,01$ ($t=3,64$).

Оцінка спеціальних фізичних якостей випускників ЕГ порівняно з курсантами КГ за результатами вихідного контролю виявилась кращою на 0,22 бала при $p > 0,05$.

Наведені результати когнітивного та діяльнісного показників, динаміка функціональних показників серцево-судинної системи, фізичної підготовленості курсантів за результатами експерименту підтвердили припущення, що професійно спрямована система фізичної підготовки курсантів ВВНЗ не тільки забезпечує загальну готовність майбутніх офіцерів до виконання керівництва, організації та проведення фізичної підготовки, а й здійснює опосередкований вплив на рівень складових практичного показника цієї готовності до проведення форм фізичної підготовки у підпорядкованих підрозділах.

Проведений педагогічний формуючий експеримент підтвердив авторське припущення щодо необхідності та доцільності впровадження організаційної складової системи підготовки майбутніх офіцерів до управління фізичною підготовкою та вдосконалення діяльнісного напрямку навчальної програми "Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка і спорт".

10. За результатами проведеного дослідження сформовано теоретико-методичні засади системи фізичної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів Збройних Сил України, які, враховуючи історичний досвід теоретико-методологічних передумов систем підготовки офіцерських кадрів для здійснення керівництва, організації та проведення фізичної підготовки в процесі службової діяльності, містять:

- адаптовану до вимог фахових організаційно-управлінських умінь офіцерів концепцію професійно спрямованої системи фізичної підготовки курсантів;

- модель професійно спрямованої системи фізичної підготовки вищих військових навчальних закладів;
- модель готовності офіцерів до управління фізичною підготовкою в підпорядкованих підрозділах;
- професійно спрямовану технологію набуття майбутніми офіцерами організаційно-управлінських умінь для здійснення управління фізичною підготовкою;
- інтегральну оцінку готовності курсантів до керівництва, організації та проведення фізичної підготовки в підпорядкованих підрозділах.

Сформовані теоретико-методичні засади професійно спрямованої системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ забезпечили розширення системи знань у досліджуваній області та визначили доцільність коригування наявного процесу фізичної підготовки майбутніх офіцерів і навчальних програм дисципліни "Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка і спорт" вищих навчальних закладів Міністерства оборони України, інших силових структур України, що підтверджується результатами проведених досліджень й актами впровадження.

У перспективі ми спрямовуємо наші дослідження на пошук дієвих шляхів комплектування системи фізичної підготовки Збройних Сил України військовослужбовцями – кваліфікованими фахівцями з фізичного виховання та спорту.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Ольховий О. М. Теоретико-методичні основи професійно-спрямованої фізичної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів Збройних Сил України : [монографія] / О. М. Ольховий. – Х. : ХУПС, 2012. – 286 с.
2. Ольховий О. М. Особливості розробки моделі підготовки офіцерів в умовах переходу до кредитно-модульного навчання / М. Г. Корчагін, О. М. Ольховий, О. Г. Піддубний // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наук. моногр. / за ред. проф. С. С. Єрмакова. – Х. : ХДАДМ (ХХП). – 2006. – № 2. – С. 95 – 97. *Здобувачем визначено порядок створення складових моделі підготовки офіцерів, сформульовано висновки.*
3. Ольховий О. М. Наукове забезпечення управління процесом фізичної підготовки в Збройних Силах України / М. Г. Корчагін, О. М. Ольховий, О. Г. Піддубний // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фізичної культури та спорту : у 4-х т. – Л. : НФВ "Укр. технології". – 2006. – Т. 3, Вип. 10. – С. 284 – 289. *Здобувачем виявлено проблему, сформульовано концептуальні шляхи її вирішення та висновки.*
4. Ольховий О. М. Залежність показників професійної діяльності керівників занять з фізичної підготовки від рівня засвоєння ними програми навчання / М. Г. Корчагін, О. М. Ольховий, О. Г. Піддубний // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наук. моногр. / за ред. проф.

С. С. Єрмакова. – Х. : ХДАДМ (ХХПІ). – 2006. – № 4. – С. 146 – 149. *Здобувачем узагальнено результати проведених досліджень та сформульовано висновки.*

5. Бородін Ю. А. Вплив несприятливих факторів військово-професійної діяльності на фізичний стан офіцерів – спеціалістів операторського профілю / В. М. Красота, О. М. Ольховий, О. Г. Піддубний // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наук. моногр. / за ред. проф. С. С. Єрмакова. – Х. : ХДАДМ (ХХПІ). – 2006. – № 6. – С. 10 – 12. *Здобувачем, за даними проведених досліджень, узагальнено результати.*

6. Бізін В. П. Удосконалення координації рухів у курсантів-вертольотників у період до польотного навчання / А. І. Маракушин, О. М. Ольховий // Слобожанський науково-спортивний вісник : зб. наук. статей. – Х. : ХДАФК. – 2006. – № 10. – С. 59 – 61. *Здобувачем узагальнено результати досліджень, здійснено висновки.*

7. Красота В. Модель організації спеціальної фізичної підготовки офіцерів-операторів в умовах бойового чергування / А. Маракушин, О. Ольховий // Молода спортивна наука України : зб. наук. праць. – Львів, 2007. – Т.1, Вип. 11. – С. 23 – 24. *Здобувачем визначено концептуальні складові створення моделі організації спеціальної фізичної підготовки офіцерів – операторів, сформульовано висновки.*

8. Ольховий О. М. Теоретико-методичні засади системи навчання майбутніх офіцерів організації та проведенню форм фізичної підготовки / О. М. Ольховий // Слобожанський науково-спортивний вісник : наук.-теорет. журн. – Х. : ХДАФК. – 2010. – № 4. – С. 47 – 50.

9. Корчагін М. В. Вплив військово-професійної діяльності на фізичну підготовленість, розвиток, фізичний та функціональний стан військовослужбовців-операторів / В. М. Красота, О. М. Ольховий // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наук. журнал. – Х. : ХОВНОКУ–ХДАДМ. – 2010. – № 12. – С. 89 – 93. *Здобувачем, за даними проведених досліджень, узагальнено результати.*

10. Корчагін М. В. Часовий вплив військово-професійної діяльності на фізичний розвиток та функціональний стан військовослужбовців-операторів / В. М. Красота, О. М. Ольховий // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наук. журн. – Х. : ХОВНОКУ–ХДАДМ. – 2011. – № 2. – С. 92 – 94. *Здобувачем, за даними проведених досліджень, узагальнено результати, сформульовано висновки.*

11. Корчагин Н. В. Физическая подготовленность студентов второго года обучения высших учебных заведений / В. Н. Красота, О. М. Ольховой // Физическое воспитание студентов : науч. журнал. – Х. : ХООНОКУ–ХГАДИ. – 2011. – № 3. – С. 68 – 70. *Здобувачем, за даними проведених досліджень, узагальнено результати, сформульовано висновки.*

12. Ольховий О. М. Аналіз процесу підготовки майбутніх офіцерів до керівництва, організації та проведення фізичної підготовки / О. М. Ольховий // Слобожанський науково-спортивний вісник : наук.-теорет. журн. – Х. : ХДАФК. – 2012. – № 1. – С.159 – 162.

13. Ольховий О. М. Історичний шлях створення європейських систем підготовки керівників фізичної підготовки для військ / О. М. Ольховий // Теорія і

методика фізичного виховання і спорту : наук.-теорет. журн. – К. : НУФВіС України. – 2012. – № 1. – С. 116 – 120.

14. Ольховий О. М. Ретроспективний аналіз підготовки офіцерських кадрів до управління фізичною підготовкою / О. М. Ольховий // Слобожанський науково-спортивний вісник : наук.-теорет. журн. – Х. : ХДАФК. – 2012. – № 2. – С. 221 – 225.

15. Ольховой О. М. Модель готовности будущих офицеров к управлению физической подготовкой / О. М. Ольховой // Физическое воспитание студентов : науч. журн. – Х. : ХООНОКУ–ХГАДИ. – 2012. – № 3. – С. 94 – 97.

16. Ольховий О. М. Рівень готовності випускників Вищих військових навчальних закладів до управління фізичною підготовкою / О. М. Ольховий // Слобожанський науково-спортивний вісник : наук.-теорет. журн. – Х. : ХДАФК. – 2012. – № 3. – С. 140 – 143.

17. Ольховий О. М. Технологічна послідовність створення компонентів системи підготовки майбутніх офіцерів до управління фізичною підготовкою / О. М. Ольховий // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наук. журн. – Х. : ХОВНОКУ–ХДАДМ. – 2012. – № 8. – С. 57 – 61.

18. Ольховий О. М. Оцінка готовності майбутніх офіцерів до управління фізичною підготовкою / О. М. Ольховий // Слобожанський науково-спортивний вісник : наук.-теорет. журн. – Х. : ХДАФК. – 2012. – № 4. – С. 158 – 162.

19. Ольховий О. М. Професійна діяльність офіцерів з питань управління фізичною підготовкою / О. М. Ольховий // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наук. журн. – Х. : ХОВНОКУ–ХДАДМ. – 2012. – № 10. – С. 50 – 54.

20. Ольховий О. М. Ваговий коефіцієнт критеріїв інтегральної оцінки готовності майбутніх офіцерів до управління фізичною підготовкою / О. М. Ольховий // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наук. журн. – Х. : ХОВНОКУ–ХДАДМ. – 2012. – № 11. – С. 67 – 71.

21. Круцевич Т. Ю. Професійно-спрямована система фізичної підготовки майбутніх офіцерів / Т. Ю. Круцевич, О. М. Ольховий // Теорія і методика фізичного виховання і спорту : наук.-теорет. журн. – К. : НУФВіС України. – 2012. – № 4. – С. 73 – 77. *Здобувачем визначено концептуальні компоненти та складові моделі професійно-спрямованої системи фізичної підготовки майбутніх офіцерів та, поетапної системної моделі такої підготовки.*

22. Паєвський В. В. Ефективність експериментальної програми спеціальної фізичної підготовки курсантів / О. М. Ольховий, В. В. Паєвський // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка : наук. видання. – Чернігів : ЧНПУ. – 2012. – Т. II, Вип. 102. – С. 398 – 400. *Здобувачем, за даними проведених досліджень, узагальнено результати та сформульовано висновки.*

Опубліковані праці апробаційного характеру

23. Ольховий О. М. Модель організації спеціальної фізичної підготовки офіцерів-операторів в умовах бойового чергування / В. М. Красота,

А. І. Маракушин, О. М. Ольховий // Матеріали XI всеукраїнської наукової конференції ["Молода спортивна наука України"]. – Львів, 2007. – С. 23 – 24. *Здобувачем виявлено проблему, узагальнено результати та сформульовано висновки.*

24. Ольховий О. М. Організаційно-методичні основи спеціальної фізичної підготовки офіцерів чергового бойового розрахунку командних центрів ЗС України / В. М. Красота, А. І. Маракушин, О. М. Ольховий // Матеріали III науково-технічної конференції Харківського університету Повітряних Сил ім. І. Кожедуба. – Харків, 2007. – С. 198. *Здобувачем узагальнено організаційно-методичні основи спеціальної фізичної підготовки офіцерів.*

25. Ольховий О. М. Наукове забезпечення функціонування системи фізичної підготовки / Є. В. Батов, О. М. Ольховий // Матеріали четвертої наукової конференції Харківського університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, (Харків, 16 – 17.04.2008 року). – Х. : ХУПС, 2008. – С. 239 – 240. *Здобувачем виявлено проблему, сформульовано концептуальні шляхи її вирішення.*

26. Ольховий О. М. Спортивно-масова робота в умовах переходу до змішаного способу комплектування Збройних Сил України / М. В. Корчагін, О. М. Ольховий, В. В. Паєвський // Матеріали V наукової конференції ["Новітні технології – для захисту повітряного простору"], (Харків, 15 – 16.04.2009 року). – Х. : ХУПС, 2009. – С. 258 – 259. *Здобувачем виявлено проблему, сформульовано шляхи її вирішення.*

27. Ольховий О. М. Перспективи розвитку системи спеціальної фізичної підготовки військовослужбовців Повітряних Сил Збройних Сил України / М. В. Корчагін, О. М. Ольховий // Тези доповідей шостої наукової конференції ["Новітні технології – для захисту повітряного простору"], (Харків, 14 – 15.04.2010 року). – Х. : ХУПС, 2010. – С. 295. *Здобувачем сформульовано концептуальні основи розвитку системи спеціальної фізичної підготовки.*

28. Ольховий О. М. Теоретико-методичні засади системи навчання майбутніх офіцерів організації та проведенню форм фізичної підготовки / О. М. Ольховий // Тези доповідей 10 науково-технічної конференції ["Створення та модернізація озброєння і військової техніки в сучасних умовах"], (Феодосія, 2 – 3.09.2010 року). – Феодосія : Державний науково-випробувальний центр. – 2010. – С. 278 – 281.

29. Ольховий О. М. Система оцінки фізичної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів / Г. В. Новодерьожкін, О. М. Ольховий // Тези доповідей сьомої наукової конференції ["Новітні технології – для захисту повітряного простору"], (Харків, 14 – 15.04.2011 року). – Х. : ХУПС, 2011. – С. 308 – 309. *Здобувачем визначено проблему, узагальнено результати досліджень.*

30. Ольховой О. М. Физическая подготовленность студентов второго года обучения высших учебных заведений / М. В. Корчагин, В. М. Красота, О. М. Ольховой // VI Международная научная конференция ["Физическое воспитание и спорт в высших учебных заведениях"], (Росія, Белгород, 26 – 27.04.2011 року). – Белгород : БГТУ, 2011. – С. 68 – 70. *Здобувачем виявлено проблему, узагальнено результати та сформульовано висновки.*

31. Ольховий О. М. Професійно спрямована система фізичної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів з врахуванням специфіки

подальшої військово-професійної діяльності / О. М. Ольховий // Матеріали Всеармійської науково-методичної конференції ["Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки військовослужбовців"], (Київ, 24.11.2011 року). – К. : НУОУ, 2011. – С. 48 – 52.

32. Ольховий О. М. Історичний шлях створення європейських систем підготовки керівників фізичної підготовки для військ / О. М. Ольховий // V Міжнародна наукова конференція ["Молодь та олімпійський рух"], (Київ, 5 – 6.04.2012 року). – К. : НУФВіС У, 2012. – С. 116 – 120.

33. Ольховий О. М. Готовність майбутнього офіцера до управління фізичною підготовкою / О. М. Ольховий // Матеріали VIII наукової конференції ["Новітні технології – для захисту повітряного простору"], (Харків, 18 – 19.04.2012 року). – Х. : ХУПС, 2012. – С. 391.

34. Ольховой О. М. Модель готовности будущих офицеров к управлению физической подготовкой : VII Международная научная конференция ["Физическое воспитание и спорт в высших учебных заведениях"], (Росія, Белгород, 26 – 27.04.2012 року) / О. М. Ольховой. – Белгород : БГТУ, 2012. – С. 94 – 97.

35. Ольховий О. М. Концептуальні засади системи фізичної підготовки Збройних Сил України в сучасних умовах / О. Д. Корнієнко, Г. В. Новодерьожкін, О. М. Ольховий // Збірник матеріалів 12 науково-технічної конференції Державного науково-випробувального центру, (Феодосія, 6 – 7.09.2012 року). – Феодосія, 2012. – С. 231 – 232. *Здобувачем сформульовано концептуальні основи розвитку системи фізичної підготовки Збройних Сил України.*

36. Ольховий О. М. Управлінсько-організаційні засади системи фізичної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів в сучасних умовах / О. М. Ольховий // Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції ["Здоров'я нації і вдосконалення фізкультурно-спортивної освіти в Україні"], (Харків, 2 – 3.10.2012 року). – Х. : НТУ"ХП", 2012. – С. 30 – 32.

37. Ольховий О. М. Готовність майбутніх офіцерів до управління фізичною підготовкою / О. М. Ольховий // Формування здорового способу життя студентської і учнівської молоді засобами освіти : збірник матеріалів VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, (Кам'янець-Подільський, 6.10.2012 року) / відп. Ред. П. С. Атаманчук. – Кам'янець-Подільський : УПНУ ім. І. Огієнка, 2012. – Вип. 2 – С. 190 – 192.

38. Ольховий О. М. Система підготовки майбутніх офіцерів до керівництва, організації та проведення фізичної підготовки / О. М. Ольховий // VII Міжнародна науково-практична конференція ["Основні напрямки розвитку фізичної культури, спорту та фізичної реабілітації"], (Дніпропетровськ, 18 – 19 жовтня 2012 року). – Дніпропетровськ : ДДІФКС, 2012.

39. Ольховий О. М. Ефективність експериментальної програми спеціальної фізичної підготовки курсантів / О. М. Ольховий, В. В. Паєвський // Програма V міжнародної наукової конференції ["Актуальні проблеми сучасної біомеханіки фізичного виховання та спорту"], (Чернігів, 25 – 26.10.2012 року). – Чернігів : ЧНПУ ім. Т. Г. Шевченка, 2012. – С.13.

40. Ольховий О. М. Професійно спрямована методика набуття курсантами організаційно-управлінських умінь з управління фізичною підготовкою / О. М. Ольховий // Матеріали X міжнародної наукової конференції ["Физическая культура, спорт и здоровье"], (Харків, 6 – 7.12.2012 року). – Х. : ХДАФК, 2012. – С. 231 – 232.

41. Ольховий О. М. Інтегральна оцінка готовності курсантів вищих військових навчальних закладів до управління фізичною підготовкою в подальшій військово-професійній діяльності / О. М. Ольховий // Матеріали науково-практичної конференції ["Фізична підготовка військовослужбовців в умовах реформування Збройних Сил України : сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку"], (Київ, 29.11.2012 року). – К. : НУОУ, 2012. – С. 38 – 43.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

42. Паєвський В. В. Методика розвитку швидкісно-силових якостей військовослужбовців підрозділів Протиповітряної оборони Сухопутних Військ на заняттях з спеціальної фізичної підготовки : методичні рекомендації / О. М. Ольховий, В. В. Паєвський. – Х. : ХУПС, 2006. – 146 с. *Особистий внесок здобувача полягає в узагальненні програм розвитку швидкісно-силових якостей військовослужбовців, у відпрацюванні методичної складової.*

43. Корчагін М. В. Військово-спортивний комплекс – основа спортивно-масової роботи : навч.-метод. посіб. / [М. В. Корчагін, Г. Г. Лисак, О. М. Ольховий та ін.]. – Х. : ХУПС, 2009. – 52 с. *Особистий внесок здобувача полягає у відпрацюванні методичної складової організації навчально-тренувального процесу.*

44. Новодерьожкін Г. В. Фізичне виховання та спеціальна фізична підготовка : навч. посіб. / [В. М. Красота, Г. В. Новодерьожкін, О. М. Ольховий та ін.]. – Севастополь : АВМС, 2012. – 198 с. *Особистий внесок здобувача полягає в розробці питань методичної складової навчально-виховного процесу.*

45. Ольховий О. М. Фізична підготовка в Повітряних Силах Збройних Сил України : навч. посіб. / [В. М. Білуха, М. В. Корчагін, О. М. Ольховий та ін.]. – Х. : ХУПС, 2006. – 260 с. *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні концептуальних основ організаційно-управлінської спрямованості фізичної підготовки, як складової навчально-виховного процесу вищого військового навчального закладу.*

АНОТАЦІЇ

Ольховий О.М. Теоретико-методичні засади системи фізичної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.02 – Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення. – Національний університет фізичного виховання і спорту України. – Київ, 2013.

Дисертація присвячена науковому обґрунтуванню підходів до формування організаційно-управлінської складової військово-професійної діяльності в системі

фізичної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів. Встановлено, що чинна система організації фізичної підготовки є недостатньо ефективною та не дозволяє повноцінно вирішувати вимоги освітньо-кваліфікаційних характеристик щодо готовності майбутніх офіцерів до виконання службових обов'язків з управління фізичною підготовкою в підпорядкованих підрозділах, що є вагомою складовою офіцерської служби.

На основі результатів проведених досліджень, виявленої позитивної динаміки когнітивного, діяльнісного, організаційного та практичного показників інтегральної оцінки готовності майбутніх офіцерів до керівництва, організації та проведення фізичної підготовки: науково обґрунтовано концепцію; сформовано модель професійно спрямованої системи фізичної підготовки курсантів; запроваджено нову технологію набуття курсантами організаційно-управлінських умінь, використання якої достовірно позитивно вплинуло на фізичний стан і фізичну підготовленість курсантів.

Ключові слова: система фізичної підготовки, курсант, професійно спрямована технологія, організаційно-управлінські вміння.

Ольховой О.М. Теоретико-методические основы системы физической подготовки курсантов высших военных учебных заведений. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени доктора наук по физическому воспитанию и спорту, специальность 24.00.02 – Физическая культура, физическое воспитание различных групп населения. – Национальный университет физического воспитания и спорта Украины. □ – Киев, 2013.

Диссертация посвящена научному обоснованию подходов к формированию организационно-управленческой составляющей военно-профессиональной деятельности в системе физической подготовки курсантов высших военных учебных заведений.

Во *введении* обоснована актуальность темы; обозначены цель и задачи исследования; раскрыты научная новизна, практическое значение полученных результатов, личный вклад соискателя; описаны сфера апробации результатов исследований и количество публикаций.

В *первом разделе* представлено обоснование концепции исследований, обобщение работ ведущих ученых, сравнительный обзор и анализ научно-методической литературы и нормативных документов по изучаемой проблеме.

Результаты теоретико-методологического анализа и обобщения литературных источников позволили констатировать необходимость совершенствования существующей системы подготовки офицерских кадров для осуществления ими управления физической подготовкой и создания эффективной системы подготовки специалистов физического воспитания для нужд военного ведомства и силовых структур.

Второй раздел содержит информацию о применённых методах исследования, в частности: теоретический анализ, сравнение, систематизация и обобщение материалов научной, исторической, методической литературы и руководящих документов; моделирование; педагогическое наблюдение; анкетирование, экспертный опрос, экспертная оценка; антропометрические и медико-биологические

методы исследования; констатирующий и формирующий педагогические эксперименты, контрольные испытания, методы математической обработки полученных результатов.

В третьем разделе раскрыты содержание и особенности организации системы физической подготовки Вооруженных Сил Украины и функционирования системы физической подготовки высших военных учебных заведений. По результатам анализа учебного процесса определен уровень готовности выпускников высших военных учебных заведений к управлению физической подготовкой в воинских подразделениях.

Сопоставление полученных результатов констатирующего эксперимента показало их общее достоверное снижение: когнитивного – на 0,74 балла (при $p < 0,001$), деятельностного – на 0,1 балла (при $p < 0,01$) и практического – на 0,36 балла (при $p < 0,001$). Это позволило утверждать, что существующее положение функционирования системы физической подготовки курсантов высших военных учебных заведений требует усовершенствования.

В четвертом разделе предоставлены: теоретическое обоснование концепции профессионально направленной системы физической подготовки курсантов высших военных учебных заведений, адаптированной к современным условиям их профессиональных обязанностей; технологическая последовательность построения составляющих и компонентов системы подготовки будущих офицеров к управлению физической подготовкой в воинских подразделениях; взаимосвязь организационно-управленческой составляющей обобщенной профессиограммы офицера и структуры обобщенной профессиональной деятельности будущих офицеров по вопросам руководства, организации и проведения физической подготовки; порядок проектирования модели профессионально направленной системы физической подготовки курсантов высших военных учебных заведений и модели готовности будущих офицеров к управлению физической подготовкой в воинских подразделениях.

В пятом разделе по результатам проведения теоретико-методологических исследований и констатирующего эксперимента: уточнена и откорректирована структурная модель профессионально направленной системы физической подготовки курсантов высших военных учебных заведений; определена поэтапная организация подготовки будущих офицеров к выполнению функциональных обязанностей по управлению физической подготовкой (этапы: подготовительный, базовый, общий профессионально направленный, специальный профессионально направленный, итоговый); сформирована модель учебной дисциплины, разработано содержание ее составляющих и диагностический аппарат определения эффективности функционирования профессионально направленной системы физической подготовки в целом.

Экспериментальной учебной программой было предусмотрено практическое использование профессионально направленной технологии приобретения курсантами организационно-управленческих умений для управления физической подготовкой с учетом специфики перспективной военно-профессиональной деятельности. Структурная модель интегральной оценки (диагностический аппарат) готовности будущих офицеров к управлению физической подготовкой состоит из

показателей с критериальными признаками и весовыми коэффициентами каждого: практического – 0,184; когнитивного – 0,113; организационного – 0,438; деятельностного – 0,265.

В *шестом разделе* предоставлены результаты формирующего педагогического эксперимента, в котором использованием логической последовательности структурной модели интегральной оценки готовности будущих офицеров к управлению физической подготовкой, числовых значений уровней и коэффициентов весомости всех показателей этой оценки, определен ее уровень. В экспериментальной группе уровень интегральной оценки готовности курсантов по сравнению с уровнем готовности контрольной группы выше на 0,32 балла (когнитивный показатель на 0,2 балла при $p < 0,05$ ($t=2,56$), деятельностный показатель на 0,34 балла при $p < 0,01$ ($t=3,4$)).

В *седьмом разделе* дана характеристика решения задач работы и определено, что исследование позволило подтвердить и дополнить в единой взаимосвязанной системе вопросы специальной направленности содержания и технологии подготовки будущих офицеров к руководству, организации и проведению физической подготовки в дальнейшей профессиональной деятельности. Использование в учебно-воспитательном процессе организационно-управленческой составляющей готовности офицера к управлению физической подготовкой высшие военные учебные заведения решат задачи не только подготовки офицеров, уровень умений которых будет отвечать существующим требованиям к организационным аспектам системы физической подготовки Вооруженных Сил Украины, но и таких будущих офицеров, уровень организационно-управленческих умений которых будет востребован на перспективу их профессиональной служебной деятельности, что и было стратегическим замыслом проведенного исследования.

Ключевые слова: система физической подготовки, курсант, профессионально направленная технология, организационно-управленческие умения.

Olkhovy O.M. Theoretical and methodical foundation of cadet physical training system of high military educational institutions. - Manuscript.

Dissertation on achieving of scientific degree – Doctor of Science in Physical Education and Sport in specialty 24.00.02 – Physical culture, physical education of different groups of population. – National University of Physical Education and Sport of Ukraine. – Kyiv, 2013.

This dissertation is devoted to questions of optimization and directionality of cadets' educational process of (within the system of physical training in high military educational institution) to ensure their readiness to the professional military activity. In dissertation was developed, that the existing system of organization of physical training is not effective enough and does not permit to solve totally the requirements of educational-qualification characteristics concerning the readiness of graduates to perform the official duties about control physical training in subordinate units, which is an impotent component of officer's service.

On a base of results of realized researches, found positive dynamics of theoretical, methodical, organizational and practical indicators of integral evaluation of future officers

to be ready to leadership, organization and physical training realization, was approved a conception scientifically and created a structural model of professionally directed physical training system. The new technology of organizational and control skills gaining in branch of physical training and sport was proposed in dissertation also. Using of such technology reliably had a positive influence on the cadets' physical level and physical fitness.

Summary: physical training system, cadet, professionally directed technology, organizational and control skills.

Підписано до друку 22.04.2013 р. Формат 60×84 ¹/₁₆. Папір офсетний.
Друк ризографічний. Гарнітура Times New Roman. Ум. друк. арк. 1,89.
Тираж 100 пр. Зам. № 2/12–2013

Видавець і виготівник
Харківський університет Повітряних Сил
імені Івана Кожедуба
61023, Харків-23, вул. Сумська, 77/79.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2535 від 22.06.2006.